RosDok Rostocker Dokumentenserver
Dieses Werk wurde Ihnen durch die Universitätsbibliothek Rostock zum Download bereitgestellt.
Für Fragen und Hinweise wenden Sie sich bitte an: digibib.ub@uni-rostock.de

Mose ben Israel Naphtali Hirsch Porges

Darkhe Tsiyon

[Frankfurt am Main, Amsterdam, Prag?], 1650

http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn866897143

Druck Freier Zugang PUBLIC DOMAIN

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn866897143/phys_0001

Dieses Objekt konnte durch
eine Patenschaft von
**Dr. Herrmann und
Brunhilde Süß**
restauriert werden.

Rostock, Frühjahr 2008

Universitäts
Bibliothek
Rostock
http://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn866897143/phys_0002

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn866897143/phys_0003

Auctor hujus libri est R. Moshe b. Naphtali Praeger (i. e. Pragensis) Prodiit 1650. v. Wolfii Biblioth. P. II. p. 1284, ubi Amstelodami typis exscriptus dicitur. Parte vero III. p. 764 rectius sine loco notato prodiisse testatur. Typorum character in causa est, ut vel Pragae vel Cracoviae prodiisse existimem

Ex Bibliotheca Academiae Rostochiensis

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn866897143/phys_0004

דרכי ציון

ספר דרכי ציון כשמו כן הוא : כי הוא יורה הדרך אשר ילך בה האדם
ככל הכתוב בה לחיים : לארץ החיים : גם שאר הנהגות האדם עם
קונו ועם בני ביתו : וזולתם בתורה ובעבודה : והוא דבר אשר יאמר עליו
ראה זה חדש הוא : לא נמצא עוד כמהו : אשר מעולם לא נראה במעט
הכמות ורב האיכות : ושמתי אותו בלישנא קלילא : אשר בפומי אשכנזי
ארגלא : כדי להבין ולהשכיל בו גם טף ונשים : בחורים וגם בתולות
זקנים עם ישישים : ישמח הקונה ויגל הקורא :
כדי שיבא לירושלם עיר הקדש בגלה
ברנה ולא במורא :

אין דיזן בוך ווערט בישריבן : איינם אידרן דען רעכטן וועג אין ירושלם
איין ריין צו חיינן : וויא איך אך עש האב טון ריינן : אך דיא תפלות דיא אין צו
ירושלם טוט בעטן : אין דען זכות טונן איינם גווים אלי גוטי מלאכים ביליטן :
אך וויא מן טוט צו ירושלם כסדר לערנין טאג אונ׳ נכט גלייך : דרום אך רייך :
אך פֿיל גוטי פשטים ווערט איר דא טריגן גיפֿינדן : דז איך מייאר י
הערן ווערט טון פֿרייאן : דרום טוט דאז מין נייא ספר
אן שויאן : אונ׳ קויפֿט ביהענד אייאר געלט
ווערט אייך ניט רייאן :

שנת
ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה

זה השער לה׳ צדיקים יבואו בו
הר ציון
הר הזיתים
ירושלים הרים סביב לה וה׳ סביב לעמו
הר
המוריה

שער ביאת הארץ

הערט מיר צו מאנין אונט ווייבר. דא לאשט ענק ווישן משה פרעגר דער שרייבר. דאז בוך הב איך מיט גאט הילף דער טרעכט שלכי טאג אונט נכט. אונט זיין גלאון וואל בידאכט: דער מיט ווער דא וויל קומן צו רעכט. דער זאל דאז בוך לייאן מיט גוטי אכט. עז זייא בייא טאג אודר נעכט. דא איין דורך מיט קיין שאדן גישיכט. אונט זיך וואל פיר זיכט ווען ער אוז זיינם לנד איין וועק ציכט. דא איין דורך קאן ער וואל טאן זיינר משאה אונט זיך. איין מיך צו קומן קעגן ירושלים עיר הקדש. ווערין מיגוויש בלייטן מיט מלאכי הקדש.

הקדמה

דעם נאך אלז איך הב גיזיהן. וואז מיר איז גישיהן. דז איך מיך ניט הב וואל אום גיזיהן. וואז איך העט זעלין פר קויפין אודר מיט נעמין. דו אור דורך בין איך צו פיל שאדין קומן. דז איך הב פיל זאכין קעגן ירושלים מיט מיר גינומן. וואז דארטן איז וואל צו ביקומן. אונט וואז איך אין מיינר קהלה קדישא פראג המעטורה הב פר קויפט. העט איך דארטן וואל בידרפט. דאז אונ' נאך מער הב איך גיזיהן. וואז איין טייל לייטן איז גישיהן. דיא דא זיינן קומן קעגן ירושלים צו ציהן. זיא האבין דער פיר ניט טון טרעכטן. חיא זיא צו ירושלים מירה פרנסה ווערין מכטין. דו אור דורך איז קומן. דז זיא צו ירושלים האבין טון שרייאן אונט ברומן. וואריק האבין מיר זיך איין זילכן צוק פיר גינומן. מיר וועלטין גערין ווידר אין אונזרן לענדר קומן. דרום אונז מיר גנגן אין מיין הערצין. וואל צו ביטרכטין. דז קיינר זאל קומן צו שאדן אונ' שמערצין: איין איטלכר זאל זיך פאר וואל בידענקין אין זיין הערצין. וואז אר פון דז ער ווערט קעגין צו ירושלים גאט צו פאר עטין אונט טרינקן. בפרט דז דאז געלט. איז אין דער גנצי וועלט. ניט איין זו שווער ביטטעלט. אז צו ירושלים דז דא שטיט מיטין אין ישוב דער וועלט. אך זאל זיך קיינר פיר נעמין. דז איך איין הנדל צו ירושלים טוט פיל רווחים ברענגין. ווייל ער מוז אל צייט דרייא אדר ליא לשונות קענין. ספאניולש ראפיש. טירקיש. פאדט איז דאז בעסט דז מן לייט דאז געלט צו ירושלים לקהל הקדש. זיא געבן ליהן פון דער מאה אך צו לייטן צו וועלך פון דער מאה. דענכט קאן איין איטלכר טאן נאך זיינר דעה. גלייך וואל ווער דא קאן גרוטי זיירדי קנעפך מכין: דער האט וואל צו דער לעבין: ער קאן אלי וואך איין חלק פרנסה דער פון האבין. הק"בה זאל איטלכן גימוגין געבין.

וואו דא שטיט דאז ווארט טליר איז דייטש ליבן טליר. אונט וואו דא שטיט ראטל איז איין גיוויכט דז דא וועגט פינף דייטשי פונט. אך הייסט איין מאס ראטל דאז איז אנדר הלבן פרעגר פינט. אונ' איין ראטל זיינן צוועלף אונצין. אונ' איטלכה אונץ איז פינף אונ' זיבצג דרהם. אונ' וואו דא שטיט פרה איז איין זילברה מטבע דז דרייא גילטן צווייא פלין. אונ איין ליבן טליר גילט דרייסיג פרים.

:: איין דיזן בוך זיינן פיר שערים:

דער ערשטה שער הייסט שער השמים אונט איין דען שער איז זך פאר מעלט שער ביאת הארץ דאז איז דייטש איזא מן זיך זאל נוהג זיין אונטר וועגין מיט דער הוצאה. אונט ביטייט אך אויך שער פרנסה:

:: דער אנדר שער הייסט שער התפלה:

:: דער דריטה שער הייסט שער הליאיר:

:: דער פירדה שער הייסט שער הגברה:

איך הב זיא טון הייסן שערים וייל דאז בית המקדש הייסט שער השמים. וויא מיר אך גפינן אין דער גמרא ווען גלייך בע"וה דאז בית המקדש חרב איז גלייך וואל איז דיא שכינה ניט פר רוקט גיוואדרין פון כותל מערבי:

דער שער הייסט שער השמים אונ' אך שער ביאת הארץ אונ' שער פרנסה. דא איין דינן ווערט ביטייט דיא וועג דיא מן קאן ציהן קעגן ירושלים אויז מדינת פיהם מעררין אויסטרייך אשכנז פולין רייסן ליטא. אונ' אך וואז פר איין מטבע טוט גילטן אויף דיא וועג אונ דיא הוצאות דיא מן מוז האבין אונטר וועגין. אונט איין שער הייסט דרום ביאת הארץ ווער דא האט זיין הערץ צו הקב' אונ' איז גיזרנט אונ' פר מאגלוויא איך מי"ה ווייטר ווער שרייבן דער זאל ניט זוימן אונ' זאל קומן אין דער קדושה קעגן ירושלים צו דינן הק"בה מיט פארכט אונ' מיט גנצין הערצין אז וויא דיא גמרא זאגט הבא לטהר מסייעין צו דאז איז דייטש דער דא קומט זיך צו רייניגן העלפט אים הק"בה דער צו. אונ' אז רש"י ז"ל מכט דען פשט אין פרשת ויצא אויף דען פסוק זה שער השמים. מקום תפלה לעלות תפלתם השמימה. דאז איז דייטש דאז בית המקדש איז דאז אורט פון דיא תפלות פון דארטין געגין אלי תפלות איין רויך צו הק"בה. אונ' דער מדרש זאגט דאז בית המקדש דז

Universitäts Bibliothek Rostock http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn866897143/phys_0007

שער ביאת הארץ

דא איז אויך דען היכל איז גלייך קיגן דען בית המקדש וואז דא שטיט אויף דער ערדן:

עס זייא עטליכי וועג צו ציהן קען ירושלים וויא ווייטר אי"ה ווערט שטין. איין וועג איז אן ליט קען ק"ק ויניציאה. פֿון דארטן פֿלעגין שליחות צו ציהן קען ק"ק קונשטנטינא פל אך פֿלעגין פֿון ק"ק ויניציאה סוחרים צו ציהן ביז ק"ק אובן דאז הייסט אויף טירקש בורון דא ריגט אן זיך איט זייני זכין אויף בייא סוחרים ביז ק"ק אובן עס גיסטיט ניט פֿיל אונ' אן וואז זיך איין פֿס אויז ריכטן והקיסר יר"ה. דאז גיסטיט ניט פֿיל עס זיין פֿרומי ליט צו ק"ק ויניציאה דיא זיך טון באזאן אין דער זך אונ' זיין בהילפֿיג דער צו. פֿון ק"ק ויניציאה פֿארט אן אין שיף אויף דען ווסר דז דא הייסט דונויא ביז ק"ק אובן. אונ' צו ק"ק אובן דרף אן ניט אויז דער שיף איין רוינגין ביז אן שיקט איין רויך אין ווקוס נאך קליינש דאסים דא גבין דיא דאסים אונט זיין אספנדל דז אן מאג אין דער ירן גטגין. אונ' צו ק"ק אובן לאסט אן נאך פֿרעגין נאך חברותה דאז הייסט איין קרון אונ' דרייא ליט ריגין זיך איין וועגין אויף איין נכרי זיא קענין אירה מטלטלים גלן וואל פֿארט ברענגין. דיא וועגין זיין אובן אויף אונ' אויף דער זייטן וואל צו גידעקט איט שטרוה. טעגין פֿון רעגין אן גיט פֿון איין וועגין פֿר דרייא פֿאר טון צו פֿור ביז ק"ק בילגראד זעקש רייכש טליר עס איז ניין טאג רייז. אונ' פֿון ק"ק בילגראד גיט אן פֿון דרייא פֿאר טין צו פֿור ביז ק"ק סופֿייה אך זעקש טליר. אונ' פֿון ק"ק סופֿייה גיט אן צו פֿור ביז ק"ק אנדר נאפל אך זעקש טליר אונ' פֿון אנדר נאפל גיט אן צו פֿור ביז ק"ק פֿון דרייא פֿארטן צו פֿור ביז קונשטנטינאפל דען אן קאן אוכטר קונשטנטינאפל זעקש טליר. דאז בעסט איז אז אן צו אובן דיא וועגין דינגט ביז קונשטנטינאפל דער ליט פֿון אנדר נאפל ביז וועגין ניט איאר צו פֿורן ביקומן. אונ' ווער דא ניט וויל ציהן קען קונשטנטינאפל אן גיט פֿון אנדר נאפל ביז ראדש רודא פֿון דרייא פֿאר ק"ק קליין רודש עס הייסט אויף טירקש ראדש רודא. אן גיט פֿון ק"ק סופֿייה גילטן פֿינף אוכגדש דרייא לוור. אך איז איין טון צו פֿור פֿיר רייכש טליר. פֿון ק"ק ויניציאה אויז ביז ק"ק סופֿייה גילטן איין רייכש טלר דען גלין וועג אטבע הייסט שפֿייזי אכליג לוור דאז איז אכליג פֿולנשי גראשין דיא גילטן איין רייכש טלר דען גלין וועג אטבע הייסט שפֿייזי... פֿון קונשטנטינאפל אויז אונ' אפֿילו צו ירושלים. ליבן טלר גילטן אוכטר וועגין ניט איין גא וואל אז צו ירושלים. אלטי אטבע אין דער טירקיא אדיין גילטן רייכש טליר ניט אזוא וואל אז אין דיזן לענדר אפֿילו צו ירושלים. אין הלבן פֿר דורקיט דיא הייסט אן אין פֿולין אלטי דרייאר גילטן דען גלין וועג ביז ירושלים דרייצהן אונ' איין רייכש טלר דהיינו איינר גילט זעקס אספר אונ' איין רייכש טליר גילט אכליג אספר נייאה ביגרטה ערשה גילטן פֿינף איין רייכש טלר ביז ק"ק בילגראד. אליר לייא טוקאטין גילטן אוכטר וועגין ציהן לוור וויגר אז איין דיין לענדרן. פֿונידיגר טוקאטין דיא הייסט אן ליקין דיא גילטן אוכטר וועגין וויא אין דיין לענדר. אונ' זיא איין וואל גיוויכטיג זיין. צו ירושלים גילט איין ליקין טוקאטן צווייא ליבן טלר אונ' איין דריט טייל פֿון איין ליבן טלר. איין רייאל טלר גילט איבר אל אפֿילו צו ירושלים איין רייכש טליר. צו ירושלים איז איין זילברה אטבע דיא הייסט פֿארא דיא ווערט גיזאגט צו מצרים. ווען אן קומט קען גרוש ראדש אז וויא איך אי"ה ווער ווייטר דער פֿון שרייבן דא קאן אן ביקומן דרייא אונט דרייסיג פֿארים פֿר איין ליבן טלר. אונט צו ירושלים גילטן דרייסיג איין ליבן טליר. קליידר דיא אן דרף אוכטר וועגין אן צו טאן זאל אן זיך קויפֿן צו ק"ק אובן דען דארטן זיין זיא וואלפֿייל אונ' זיין גימאכט וויא אן אין דער טירקייא גיט. אך זאל אן זיהן דז אן קאן בחדש אב זיין צו קונשטנטינאפל. דען אלי ר"ח אלול גיגין פֿיל גרושי שיף פֿון קונשטנטינאפל אייני איין נכרר אויז דא קאן אן איט איין וואלפֿייל פֿארט קון אונ' ת"ל לפי הטבע גאר זכיר פֿר גזלנים. דאז איז איין וועג אונ' הולאות אונ' קליידר אונ' וואז פֿר איין אטבע וואז אן דרף ביז קונשטנטינאפל. דער אנדר וועג איז אן ציכט אין ק"ק לעמבורג אריין דז אן דארטן איז איר נאך פסח אונ' פֿון דארטן ציט אן איין וועק בחדש אייר איט איין גרוטן קרון סוחרים. אין דער לעמבורג ווערט אן אלז גיוואר וואז אן זאל איט זיך נעמין געלט אונ' קליידר אויף דען וועג אונ' דארטן ריכט אן זיך אויף בייא סוחרים ביז קונשטנטינאפל עס זיין עטליכי גוטי ליט דרויף ביסטעלט. ביז קונשטנטינאפל זיין צווייא וועג דז אן קאן ציהן קען ירושלים. איין וועג איז איבר דען ים. צו קונשטנטינאפל נעמט גיט ביז ק"ק גרוס ראדש אנדר הלבן אודר צו קליין ראדש דינגט אן זיך אויף אין שיף צו פֿארין איטלכש. דען אן שיף דען מצרים איז היינטר ירושלים אונ' טלר עס הייסט ראדש לי. אן זאל זיך ניט דינגן צו פֿארין ביז מצרים אין שיף דען מצרים איז היינטר ירושלים אונ' ווען אן וויל פֿון מצרים קען ירושלים ציהן אוז עס פֿיל געלט גיסטין אונ' זך איז דער וועג. פֿון מצרים קען ירושלים גאר שווער עס זייא איבר ים אודר יבשה. צו גרוס ראדש דינגט זיך פֿיל נפֿשות גאט בהיטן איט איין נכרר איין שיף דיא הייסט אן טום באקיא אין איין ווילכה שיף זיין פֿינף אונ' צוואנציג גרוסי רודרן ווען קיין איינוג איז דא דיא שיף טוט טרייבן דא רודרט אן. אונ' איין זאל אין שיף איז גאט לוב פֿאר גזלנים וויל

אונ'

שער ביאת הארץ

אונ' פֿר ביאה וויכט דען דיא וועלבגין זיך גענין ניט ווייט אויז ים גאר. נאהנט בייא דעם בארטן. ניאורט איין
טאג. אונ' נכט פֿארט אן מיט דען שיף איבר ים הגדול דז אן גאר זיכט היאל אונ' וואר. אונ' ווען גלייך איין וואלכה
שיף אויף דער ריישן גיט זאלאן ניט דער שרעקין דען ווען גוטי ווינט זיין גענין דיא שיף דאז אייכטטן טייל
אויף דער זייטן הקב"ה זאל אל זייט אויטלכן אליל זיין אכלורה ונוקה אמן. ווען אן פֿין גרוס ראדט איין וועק
פֿארט דא גיבט איטלכס נפש אכט איין דריט. טייל פֿון איין ליבן טלר. דעם שיף וואן גיט איטלכס נפש מיט
זיינצכין וואז ער בייא זיך פֿירט פֿיר ליבן טלר ביז יאפֿו דאז איז אנדר האלבן טאג רייז פֿון ירושלים אויף דער
יבשה. ווען הקב"ה גוטי ווינט גיבט דא קאמן לפי הטבע קומן פֿון גרוס ראדט ביז יאפֿו"ו אין צעקט טאגין.
צו יאפֿו"ו שטייגט מן אויז דען שיף דא מוז איטלכס נפש גרוס אודר קליין אכט גבין ליהן ליבן טלר. אונ' נאך
איין ליבן טלר ביז אנדר וואז איטלכס נפש גבין דער קוואפֿוואר דיא מיט רייטן ביז ירושלים. אונ' אום דיזן אכט
גיבט דער אוכֿן איין אידן פֿאר שון איטל דרויף צו רייטן אונ' זיינצכין דרויף צו ליגן ביז אין ירושלים. אונ' איין דאז
איז אנדר האלבן טאג רייז אויף דער יבשה. אונ' ווען אין דען אכט צו יאפֿו"ו גיט דא קומט דער אוכֿן אונ ביזיכט
איטלכן זייני מטלטלים וואז ער בייא זיך האט אונ' ווען איינר וואז בייא זיך האט דז מן קאן זאגין עס הייסט
סחורה דא וואון אכט דער פֿון גבין דרום ווער מיט זיך נאט לייאט אין הויז צו פֿר ברויכן אונ ניט צו פֿר
קויפֿן דער זאל דיא לייאט צו שכירן אויף שטיקר דער מיט דז מן קאן זיהן דז עס קיין סחורה הייסט. אל זייט
איז בעסר ווען ער קאן זיך אשווה זיין מיט דען אוכֿן דז ער ניט טוט באזכן דער מיט דז מן ניט גיהנדרט
ווערט. אונ' ווען מן קומט קען ירושלים פֿר דעם טאר וואון הויסן ווארטן אין שיקט נאך דעם שתדלן דא
גיבט איטלכס נפש צוויא ליבן טלר אכט דער נאך גיט מן איין רייך אין ירושלים. דאז איז דער וועג ווער דא
וויל פֿון קונסטנטינאפל איבר דען ים פֿארן נאך ירושלים דא מוז איטלכס נפש הוצאה האבין. אל זייט פֿופֿציג
רייכס טלר פֿון וויין אויז ביז ירושלים. אונ' ווער דא פֿארט איז דער לעמבורג אונ וואז אטר האבין. דער אנדר
וועג פֿון קונסטנטינאפל ביז ירושלים איז אייט ליבשה דער זעלביג וועג איז גאר ווייט אל זייט זיבן וואכן רייז
צו רעך דרייא הונדרט אונ פֿופֿציג רייטשי מייל דהיינו צו קונסטנטינאפל לאזט מן זיך איבר שיפֿן צו איין שטאט
הייסט סקוטאר דארטן זאלט זיך דער קרוון צו איין מדר. מן רייט אויף מויל אייזלן דא גיבט איטלכס נפש מיט
צוויא קלואקיס דיא איין רייטן צעכנטן ווגין אויף דאז וועגסט מיט אכטים ביז ירושלים דרייא אונ דרייסיג
ליבן טלר פֿון קונסטנטינאפל ביז ירושלים ניאורט לעריגע וואז איטלכר פֿר זיך ביזונדר האבין. אונ זונסט אנדר
אייליכי הוצאות דער נעבין אונ וויא זונסט דער טרך איז ווען אן ווכדרט. אך קאן ניט איטלכר דאז רייטן וואל
גיוואן בפרט וויבר דען אן מוז בתחילה דיא פֿיס גלייך האבין ליגן אובן אויף דען אייזל אונ דער הויקן ברולט
זיינס גאר זער דען אן קאן זיך ניט אן לייגן וויא וואל מא אלי וועג קומן אייניס שוועראן. דרום זאלן זיך וויבר
צו קונסטנטינאפל לאזן איין געכֿט אודר איין מטול אכין דען ביכט אן אן לנגן אויל אן דער זייטן איין וואז איז
גאנץ גוט פֿארט צו קומן נייאורט עס גיסטיט אטר געלט דען נט אונ מיט פֿליס אייער פֿר דעם אייזלגין אונ'
אונ אין פֿירן. כן וויל איך שרייבן דיא קהלות דיא דא זיין אונטר וועגס אין דען וועג ביז ירושלים. דיא ערשט
קהלה הייסט אנגריא. דיא אנדר קהלה הייסט חאלעב דאז איז ארם צובא. דריאודיט קהלה הייסט חמאה
דאז איז חמת. דיא פֿירד קהלה הייסט דמשק דאז איז ארם נהריים. גלייך וואל דיא אייכטטן קרוואן פֿליגן
צו ליהן קען חמאה אונ דמשק אונ ניט קען אנגריא אונ חאלעב דען עס איז געטלכי אויל געטר. אונ' פֿון
דמשק ווער דא וויל ליכט קען שפֿעט דאז איז לפֿתח תיב"בא אונ' פֿון שפֿעט קען טבריא אונ פֿון טבריא קען
ירושלים. אודר ווער דא וויל דער ליכט אויז פֿון דמשק קען טבריא אונ פֿון טבריא קען ירושלים. עס גילט מיר גלייך
אין דער הוצאה נייאורט צו שפֿעט וואז איטלכס נפש גבין צו וויא ליבן טלר אכט דער קיגן איז ער זוכה דז ער
דארט אויף פֿיל קברי צדיקים גיט תפֿלה טאן. דאז איז דער וועג אויף דער יבשה דאז וואז איטלכס נפש
הוצאה האבין פֿון וויין אויז אודר לעמבורג ביז ירושלים אל זייט הונדרט רייכס טלר. אך זאל זיך איין
איטלכר מיט נעאן איין צעברין לאזגן דז אן אויף דען אייזל אייזער צו ווטר פֿייא זיך האט. אך זאל איטלכר גיווארנט
זיין דז ער ניט זאל מיט זיך נעאן קסטין דען ענ אכט איין גרוס אויף זייאכט בפרט אויף דער יבשה אונ עס
פֿיל גיסטין. אך זאלן מיט זיך נעאן איין גרוס דיק לייאט טוך וויא איין קליין גיצלט אונ פֿינף הוללה שטנגי
אונ' שטריק דער צו דז מן קאן בייא טאג אין דיא היצן אין פֿעלד דר אונטר זיצן דען אן ליגט דאז אייכטטן טייל
בייא טאג פֿעל אונ ווטרט בייא נכט גיוונט גאל אן ניט אטר מיט זיך נעאן. בעט גווינט ווען דער גרוטן היצן.
ניאורט וואז אן אונטר וועגין בדרך. דען פֿעדרין זיין צו ירושלים בייא דען קהל אסכנזים וואלויל אונ וואל

שער ביאת הארץ

ביקומן. ליכן אונ׳ לייכטר העמדר פֿשטילך שלאייר טיכטיכר הנטיכר גונטט ווייט גרעט מער וואז מן דרך אין
הויז צו ברויכן קאן מן ניט צו פֿיל מיט נעמין דען צו ירושלים זיינן זולכי זכין טייאר אונ׳ ניט זער גוט. מן דיא
העמדר דיא מן טוט מכטר וועגין מן הבין זאל מן קיין קריגן דרמן מכין אפילו צו ירושלים זיינן זיא ניט פֿיל ניין
נייארט קלייני קרעגליך מן שטאט קריג. אך זאל איטלכר מיט זיך נעמין עטלכי פאר גוטי טיך אונ׳ גוטי מינטר
ווילנה שטרימפף אך גוטי פֿנטאפֿיל דען דאז אלז איז צו ירושלים ניט זער גוט בפרט זמקין אונ׳ מן וואז זמקין
המבין דען עס איז צו ירושלים אך קלט גלייך וואל גיפֿרירט ניטט. מאכין קליידר דריכן צו גין צו ירושלים זאל מן
גלן ווינג מיט נעמן דען זיא זיינן צו ירושלים ניט טייאר. צו ק״ק אובן אודר צו קאמכין פֿארמולסקי זאל זיך איין
איטלכר מאכט פאר טון קויפֿן איין רוט גיסטריקט מילמכה הייבל אונ׳ איין לנג במכוילה הכטוך דאז הייסט איין
טמקה אוף דען קאפף צו וויקלן אונטר וועגין ווייא דיא טירקן געמין נייארט ווען דיא טמקה גלן ווייס איז דא
זאל מן דריין נעהן עטלכי זיידי פֿעדרין פֿרבין נייארט קיין גרין. אך זאל מן זיך קויפֿן איין פאר ווילנא
גיסטריקט הענטשיך דען מן וואנדרט דאז מיינסטן טייל בייא נכט אונט עס איז גאר קלט מענכמאל בייא
נכט. בריטלך זאל מן גאר קיינה מיט נעמן דען מן גיט ניט דריך. ווייבר קליידר מאג מן גינוגין מיט נעמן
בפרט דזין דיא ווייבר טראגין איין לינזר איבר אלי קליידר אובן אויף ווייא איך מ״יה ווער הינטן טרייבן. אך
זאל איין איטלכר גיווארנט זיין קיין גרין קלייד מיט זיך צו נעמין אפילו ווען גלייך איין פֿארן גרין איז אין איין
גנלין קלייד אונ׳ דעטט גלמיכן אין זמקין דא זאל מן עס ניט מיט נעמן דען דיא סכנה איז גרוס דעם דער וואז
גרין אן האט. אך פֿלעגין גריכה ענגרין צו זיין מן איין עטרה אויף איין טלית דאז זאל מן אך פֿר ריכטן. דען
גרין איז יהודים פֿרבאטן אין דער גלן טירקייא אונ׳ צו ירושלים. צו ירושלים נילט מן מייטל קיספֿרה גיפֿעט.
אונקוספֿר אונ׳ צין איז גאר טייאר דמרטן דרום זאל איטלכר מיט נעמן איין קיספֿרה קנעט בעקין. אונ׳ איין
קיספֿרה בעקין דז מן גרעט דריכן וועטט דען צו ירושלים בקט איטלכר זיין ברוט אין הויז אונ׳ וועטט זיין
גרעט אין הויז. אך זאל מן מיט ברענגין קיספֿרה טעפף דריכה צו קאכין קלייכה אונ׳ גרוסי איינן ווינג פֿר
ליכט. אך קיספֿרה אדר מייזרה שטירלין דז מן אויף דיא טעפף דעקט ווען מן דריכן קאכט. אך איין מייזרא
דרייא פֿוס דז מן דיא טעפף דרויף שטעלט בייא דעם פֿייאר. אך איין פפֿן דז מן טוט פֿיש דריכן זירגן. אך איין
לעמפף. אך איין מעטי מערטניר אונ׳ טעטיל. אך איין פֿלמשין טרימלה מיט ליכן פֿלמשין דאז קאן מן אונטר
וועגין אונ׳ צו ירושלים ברויכן. אך ליכן טישלן אונ׳ טעלר וואז מן אין הויז טוט ברויכן. אך איין קיספֿרה קעטלי
דז מן ווסר דער מיט שעפט אויז דיא ברונן איין איטלכר אין זיינם הויז. אך איין הק מן שטיל. אך איין הק
מעסר. אך איין ריב מיין. אך איין בעקין דז מן מיט נעמט אין באד דיא באד זיין ברוך השם גלן גוט אונ׳ גלן
גיזונט. אך זאל מן מיט נעמין עטלכי שטרקי מעסר אין הויז צו ברויכן: בילנגט זילבר אונ׳ גאלד זאל מן ניט
פֿיל מיט נעמין ווען מיינר גלייך איין עשיר איז דען עס מכט איין גרוס אויף זיהנס אך איז גאלד ועלייוולר צו
ירושלים מעדר אין חוצה לארץ. אך איז גוט מיט צו נעמין איירי הענג שלעסר מן צו הענגין אן דיא חדרים אונ׳
אן קסטין. ספרים זיינן צו ירושלים וואל צו ביקומן אונ׳ ניט טייאר דרום זאל מן זיך ניט איבר לארכין מיט פֿיל
ספרים פֿון וועגין דער הוצאה. גלייך וואל זאל איטלכר מיט נעמין איין דיקן סידר אונ׳ חומש מיט דרייא
תרגום. איין פולנשה טליתה: משניות מיט תוספות יום טוב. לבושים של הגאון הרב מהרר מרדכי יפה.
שוריש לבקר. מחזור מנהג פראג. רבות. עין יעקב. שלחן ערוך. ילקוט. ווייבר זאלין מיט נעמין דייטש
חומש. דייטש מחזור. דייטשי תחינות. אך גונטט אנדרי דייטשי ביכר. ספרים דיא מן טוט ברויכן אין שולן
זאלין קליין זיין דען דיא שול איז גלן ענג אונ׳ קליין מן האט קיין שטענדר מן וואז אלי ספרים אין שול אין דער
הכט׳הלטין. כילנגט וויישן פֿארין זאל מן קיין מיט נעמין דען מן ברענגט פֿארין גינוגין פֿון מצרים. זייר איז
אוך איין דריט טייל ועלווהלר ווערר אין חוצה לארץ. שודלן הנך איז ניט פֿיל פֿר הנדין אונ׳ איז ניט זער גוט.
וואז איין גוטה הירטן איז זאל מיט זיך נעמין שפנייטי כנן נארלן אך גרוסי אונ׳ קלייני שטעקנארלן וואז מן אין
הויז טוט ברויכן. אך קליפרלך. פֿוטר וורק אליר לייא וואז מן אין הויז טוט ברויכן זאל מן מיט זיך נעמין דען
צו ירושלים זיינן אלי פֿוטר טייאר גלייך וואל זאל מן קיין גלן פֿין פֿוטר מיט נעמין בפרט טיכה פֿיא פֿון מראות
עין וועגין. בשמים זיינן אליר לייא פֿר הנדין אונ׳ וואלוויל אונ׳ גלן וואל צו ביקומין ניי ארט מוטגט בליט ניכט מן
גלן ווינג. זפֿרן איז וואלוויל אונ׳ ניט זער גוט בכוויל איז איין דייטש פֿונט אום זעקס לנאר. מן פֿר קויפֿט צו
ירושלים דאז מיינסטן עסין שפייז אויף דאז גווילט מכל שכן אנדרי זכין. דאז מעל צו ירושלים איז מייטל ווייזי
מעל ווען איין סאת פשוטה מירט איז איין רטל אום פֿינף לנאר. טעפסן פֿליים איז זור איז איין רטל

אום

שער ביאת הארץ

אוך צוועלֿיג גולאר אונ' איז גיזוגן פֿר הנרין אונ' איך ווינטר אין מט פֿיל פֿלייש פֿר הנרין אונ' איז אוך איין פֿירד
טיין טייארר. רינדרי פֿלייש איז גאר קיינס פֿר הנרין נייארט צו זייטן פֿלעגטאן צו האבין בופֿיל פֿלייש איז ניט
זער גוט. געגנ ענטין היגר קן היגר טויבן ראסך היגר זייגן פֿיל פֿר הנרין אונ' וואלוויל. איל איז צווייא ארלייא פֿר
הנרין זייט חייסט סירוס איז גלן גוט אונ' וואלוויל עס איז בעסר אעדר געמ טאלג אונ' פוטר. דער זואן
דער פֿון הייסט טוֹאטאין אבר עס איז ניט אואן ווידאן עס רייטסט אין חוצה לארץ. דאז אנדר איל איז בויק
זויל אי: ווענייולר ווערדר סירוס אבר עס איז ניט איין וואגוט אז דאז סירוס אונט איז אך ניט איין וואסילג צו
ברעיין דרוק נילט אן ניט פֿיל בויק איל. יונגי רעטך אך יערויך גרין קרויט אך עטלכי ארלייא סלאטן צוויביל
פיטר זעל אן הורלין דאז אלז איז גלן בזול אונט איז סיר איין גלן גאר פֿר הנרין. גריכה אורקיס דאז חייסט
אין זוסכנו קוארין היבטן אן צו האבן סוף אדר אונ' זיא גיוועריז דען גכלין וואר. אערין רובן ווייס קרויט
גיווערן איין הלב יאר אונט זיא זייען גיזויס אונ' בזול. גרוסי ליטרוכיס איין צו אכין איז אייני אוך איין גולאר
וחלי. ארכלין לאוכיס גיווערין דען גכלין ווינטר. זעקס ארכלין זייגן אוך איין גולאר צו לייטן גיט אן אכס אוך איין
גולאר. גרוסי ליאוכיס צווייא אוך איין גולאר. אך קלייני ליאוכים אז וויא דיא גיוולכי זייגן גיט אן דאז הונדרט גרייגר
הייד אוך פֿיק גולאר אך צו לייטן ווענייולר דאז איין רויט אכט אן ליאוכה זפֿט. אן הלט דען ליאוכה זפֿט אין
גלעזר אונ' אן טוט איין ווייג בויק איל אובן דרוין דא בלייבט דער זפֿט איין גלן יאר פֿרים. אילגרט זייגן צווייא
אוך איין גולאר. אליוויס קויפֿט אן גריגר הייד אויף דער וואס אונ' אן אכט זיא איין אין הויז זיא זייגן בזול. אך
האט אן צו לייטן גריכה קאסרין אכט אן זעלבן אין הויז איין. טוואן דיא הייסט אן אויף רייטס ספֿיפֿרליגג
זייגן גלן בזול. זלן איז גלן בזול. אייער איך וואר זייגן צוועליג אוך דרייא גולאר. אונ' איך ווינטר צוועלף אוך
דרייא גולאר. אך הוט אן געגני טאלן פֿון מטאסן געגנ בפרט פֿר פסח דען איר רייטשי עטין קיין איל אך
פסח אכאה טעאיך. זיך ווינטר הוט אן פֿריטה פֿיס גרוסי אונט קלייכה גאר זוכרריאיכיך אז וויא אן אין
חו"ה לארץ האט. אן סלאגט דיא פֿיס בייא דעניך אב אונ' ברעגגט זיא אויף אנדר הלבן טאג רייגט פֿירן
דרוך האטאן איך וואר קיין פֿריסה פֿיס ווייל אן זיא אוז טוטר הייר פֿירן איז צו בירעגקין זיא אעלכטין
סאעקין ווערין אונטר וועגין. דארה פֿיט אונ' גיוולכי פֿיט האט אן איין גלין וואר קלייני אונ' גרוסי זיא זייגן
גוט אונ' בזול. אך האט אן גוטן בארטט דער צו. פֿריסה קעז חיבט אן צו האבין איז חרס אדר ער איז
איין גרוס תירס גוט אז וויא לויטר טאיטכה. זעלכר קעז גילט איין ראטל אכלין גולאר. אונ' אנדרי אלטה דראה
קעז גילט איין ראטל דרייסיק גולאר אן האט איין גלן יאר אלטן קעז גיזוגן. אילה האט אן טיר איין גלן יאר
יהוריק טרוגין אילה אין הייזר צו פֿר קויפֿן. אויר לייא פירות האט אן גיזוגין. דהיינן עפיל בירן פֿלויאן
גרוסי אונ' קלייני ארילן פֿערסייך האוילנוסן אך טירקשה האול ניסן גריכה אנדל דיא אן טוט עסין איט דיא
טאלין וויל זיא גרין זייק. אך דראזה אגרלן אונ' דראח ארילן. גרוסי ראזיניקן בזוקטה ארין פֿייגן גריכה אונט
דראזה. יאדים גלן גרוטי. אך גרוטי אויל בער. צוקר ראין דהייך וויא דיא גרוסן ראדין דיא דא וואקסין אין
טייך דיקה אונ' ריכה דיא זעלבגין ראדין טילט אן דאז איין חינג איז לויטר צוקר. אך האט אן אנטט אער פֿיל
פירות דו אן אין חוצה לארץ ניט האט. דיא גוטן אלוויכקה דון זייגן גלן פֿיל פֿר הנרין אונ' בזול. אך זונסט
אויר לייא טאעקדיקט בפרט דאזארין האט אן איין גלן יאר. זענפֿט איז גלן בזול. ווין טרויבן היבט אן צו
האבין ר"ח תאוז אונ' זיא גיווערין ביז נאך חנוכה. נאך דאס הטנה היבט אן אן ווין צו אכין איט לכר אין ווייך
הויז אן קויפֿט דיא ווין טרויבן אויף דאז גוויכט. ווען סנת סטוטה איז דא איז איין ראטל וויאסר אוך צוויא
גולאר דאז איין רויז וועדט אין הלב ראטל ווין דאז איז פֿרעגר דרייא ויידלך אונ' אך וויא איין פֿרנקוורטר אאס.
דיא ווין זייגן זער טטיק או: ניט. אן פֿרעסט דיא טרויבן ניט אין פֿרעטין. אן טוט דיא ווין טרויבן אין לנגי
גרוסי לייטוטי זעק אונ' אן טרעט איט דיא פֿיס דרויף אונ' ואז אן ניט קאן גלן וואל אויז טרעטין ווייקט אן אין
ווסר איין אין ערדני קריג אונ' לאסט זיא ניין טאג וויקן ביז דאז ווסר טטרק דער פֿון ווערט דער נאך ברענט
אן ברנט ווין דרויז אך קעסל וויא אין חוצה לארץ. ווער דא וויל גיזאטני ווין האבין דער נעאט דען אאסט
גריבטן אז ער אויז דעניק לויפֿט אונט גיסט אן איר אן איין קעסל אונ' לעקט אן הלב איין זידן דער נאך
לאסט אן אין. אין סעפֿר אב קילן אונ' גיסט דען ווין איז ערדני קריג אונ' לאסט אין פֿריערין דא איז ער גוטר
אלווייר דען טויק וואז אן פֿון דען גיזאטני ווין אב טעפֿט נעאט אן אך צוק ברנט ווין ברענין: אונ' אער ד.
זויל היגג האבין דער לאסט דען אאסט איין זידן דרייא טייל אונ' דאז פֿירדה טייל איז האניג אך אכט אן
איין טרויבן סאוריל. אונ' אען איין ווין היבט איין וויגג אן וויאר צו ווערין ברעגט אן אך ברגט איין דרוי:
מנא.

ושער ביאת הארץ

נעמט מן ראזייקן אך פייגן זונ׳ וויגט זיא איין אין ווסר ביז זיא גלן ווייך ווערין דער נאך ברענט מן דרויז גוט ברנט וויין. מיר בני ארץ. ישראל זיין נוהג דז מיר מעסר געבין פון וויין אונ׳ פון ברנט וויין. אך האט מן ביק הונג אין איין ראטל אוק אכט אונ׳ פרציג לוטר. אך האט מן באקט האורין הונג דער איז גלן רין אונ׳ סוורץ איין ראטל איז אוק אכט לוטר. פלוגר האט מן גרוסי אונ׳ קליינ׳ זיא זיינן גלן גוט אב׳ בזונ׳ דיא זיינן קייליכדיג. אך איז פר הנרין איין אין וויא פלוגר זיינן קייליכדיג אונ׳ אך גרוס דיא טבע דער פון איז זיא נעטין זער אונ׳ קילן זער אונ׳ טטילן דען דורסט זיא הייסן כרפוס. מן האט צו ירושלם אייטל כסרה נך איין ראטל איז אוק פינף אונ׳ צוונציג לוטר. דאז ערסט יאר דז מן קעם ירושלם קומט אוז מן פיל מיר הזובין אז דאז אנדר יאר דען עס ווייס ניט איין איטלכר גירכטן מיט פארטל אלז אין הויז ארין צו קויפן. ביוואל דז מן טוט איטלכש אלז וויין וואז ער דרף איין צו קויפן ווען מן הין קומט. אך וואז מן זיך דאז ערסט יאר איין קויפן ערדני קריג דז מן דרינן קאן הלטין וויין אונ׳ עסיק אך ווסר ווען מן עס טוט טעספן. אך לאסט מן זיך מכין טיס אונ׳ בנק אונ׳ בעט טטאט. דען ליגט פון הויז וואן אויך איין יאר פאר אן געבין. אך [illegible] מן נוכט מטלטלים אין הויז האבין איא מיר אי״ה ווערט לטובה זיהן. עס מוז איין איטלכר וויסן דיא לייטן אין צו קויפן וואז מן דרף זוין דער צעריכג וויל עס גיזוגין פר הוין מוז אונ׳ בזונ׳ אין. וויין אין דיא לייט איין צו קויפן אין תמוז אונ׳ אב. ווער זיך נעלבין לאסט דען וויין מאלין דער קאן דער פון האבין גרינ דאנ גייסט צו ירושלם ונעלה. אך האט מן ונעלת אין דער מיל צו פר קויפן. אך [illegible] מן אויז גערטטן מכין גערטטיכה גרייפלך. ציבלין קנובליך רייז ארבוש האזן קולין אין דיא לייט [illegible] אב אונ׳ אלול. איל אין דיא לייט איין צו קויפן אין חשון. איטלכה פרויא בקט איר ברוט אונ׳ קוכט [illegible] זיא אובן טטיט אונ׳ וועלכיס הויז דז קיין בק אובן האט דא טראגט מן דאז ברוט אונ׳ קוכטלוק [illegible] עס גיט גאר בכסרות צו אונ׳ דיא בק איבן זיינן גלן נאהנט ביים יהודים אך אין איין יהודי בעק. אך דער דא וויל ניצט זיין סאלט ביים דער בעקעס געגין איטל יהודים דער מיט אוק. אך אליר לייא גיבעכטן אונ׳ אליר לייא גיקירכטן קאן מן אין גגלי וואך וועלכי טעה אז אייכר וויל ביים דען בעקבקין אונ׳ קאכן אא׳ בראטין מן גיבט ניט פיל צו לון דער בעק הייצט דען אובן פון מארגיס פריא אן ביז אויך דער נכט ווער עטווס האבין וויל קליין אודר גרוס קאן עס האבין איין גנלין טאג. פסח מעל מכס זיך איטלכר געלבדט. אך האט מן פסח מעל צו פר קויפין. דאז איינסטן טייל לייט קויפן דען וויין אין תמוז אונס הענגין אין אויך דז ער ניט נס ווערט דער מיט דז דער וויטן ניט זאל אויז ווקסין אונ׳ ווער אין ערסט קויפט איך ווינטר אודר פר פסח דער מוז ווגין אוב ער ניט איז נס גיווארין. אונ׳ איטלכר לאסט דען וויין אין דער מיל טראגין וואז יהודים דרינן זיינן אונ׳ וואז דיא מיל פטיין זיינן איבר הקט גיווארין. דיא אילן זיינן גלן נאהנט ביים יהודים. עס זיינן ווייטר אילן דז מן טרייבט מיט פערט אונ׳ איילן. דאז מעל גיט ניט דורך אילנר לייווט. נאך דען מאלין זיפט מן דאז מעל דורך עטלכי זיפן. פון איין גרוס גיוועלב דרינן צו וואכין גיט מן אכט ניבן טלר איין יאר אונ׳ פון איין קליין גיוועלב גיט מן פינף ליבן טליר אך זעקס. דיא לייט דיא דא וואכין אין חצר הקדש וואז דיא ליב סול אונ׳ לוייא בתי מדרשים דרינן זייט דיא האבין ענג אא׳ גניטן זיך פיל פון ווגין ווסיר דער קיגן קאמין זיא צו סוחרים לבקר גין אלי טאג. אבר דיא לייט דיא דא ניט וואכין אין חצר הקדש קאמין ניט צו סוחרים לבקר גין דען חצר הקדש ווערט גירכטן נאך מעריב צו גיסלאסין אונ׳ ווערט ניט אויך גיטאן ביז טאג אין. אונ׳ ביינכט אך פר טאג איז איין סכנה צו גין איבר דער גס. דער הלבן ווען מן זאל סליחות אויך סטין מוז מן אויז ריכטן ביים דער סדה דז מן מאג פר טאג גין ביז נאך יום כיפור. דיא לייט דיא ניט וואכין אין חצר הקדש האבין ווייט אונט ברייט גינוגין אונט דרפין ניט אזוא פיל צאלין פון איין גיוועלב אז אין חצר הקדש. אונ׳ זיא האבין אך מער ווסר אין אירן הייזרן. דיא ווסר זיינן גלן גוט אב גלן גיזונט צו טריקן וויא איך אי״ה ווייטר ווער סרייבן. ווער דא וויל ניט דאז ווסר מיט צקרין איין ראטל צקרין איז אוק צוונציג לוטר. אך טרינקט מן דאז ווסר מיט ניאוגה זפט אודר מיט אילגריס זפט. עס וואכן ווינג לייט אין חצר הקדש דען ער איז ניט גאר גרוס. דיא ווסר צו ירושלם זיינן לוטר רעגין ווסר אונ׳ קיין קוואל. איטלכס הויז האט איין גרוס גיוועלב אונטר דער ערדין גאר פון אויז גיקלכט אונ׳ אין אובן גאר צו מיארט איין קליין לאך איז דרינן דאז דאז ווסר איין ריין לויפט אונ׳ דז מן דאז ווסר אויך רויס טעפט. אונ׳ ווען איין יאר איז דז ווינג רעגין זיין דא מוז מן ווסר קויפן פון טירקן דיא ברענגין דאז ווסר אין לעדרי זעק צו טראגין אין דען הייזרן דיין איזמר פאלק אוז ווסר האבין אלי וואך אוק ח׳ לוטר. איין גנלין ווער רעגים. עס ניט דיא לייט אוז עס פלעקט צו רעגין איז אין כסליו טבת שבט אדר אונ׳ ווען עס ניט רעגנט בין דיא ברונין גינוגין האבין דא טוט מן תשובה תפלה

צדקה

שער ביאת הארץ

לדקה וויא דער רין איז. אך פֿלעקט לו זאגן אים ווינטר שניא לו זיין ער גיווערט ניט לנג אז דיא זון אויף גייט
לו גיט דער שניא דאז אלט ווילעס ניט גיפֿרירט לו ירושלים וויא אובן שטיט. אישלכר בעל הבית עני אוג'
עשיר לו גלייכן ווען איינר גלייך קיין הויז האט דער מוז געבין מס המלך דאז הייסט חראטש אלי יאר פֿיר
ליבן טליר הלב אים זומר אוג' הלב אים ווינטר. ווייבר אוג' מירן דייטשי אוג' וועלשי אך טירקין ווייבר ווען זיא
איבר דער גס געגין האבין זיא אום גיהילט איבר אירן קאפף אוג' איבר אלי אירן קליידר גנץ איין ראב איין
לינאר דאז איז וויא קלארר שלאייר אויז במויל גימאכט וויא איין לייך מייכר גישטיט לווייא ליבן טליר אך דרייא
ליבן טליר מן האט גאר פֿיל לו פֿרקויפֿן. דיא וועלשן ווייבר אונט טירקין ווייבר ווען זיא איבר דער גס געגין
האבין זיא פֿר דיא אויגן פֿיר עטוויז שווארץ דארך זיכטיג אויז האר גימאכט עס איז איין הלבה פֿרעגיר איל
ברייט אוג' אנדר הלבין פֿירטל לנג דאז הייסט פיטשה דאז טוק זיא אלז פֿון לניעות וועגן. אלטי ווייבר האבין
ניסט פֿר דיא אויגן. לו ירושלים אוג' אין דער גנץ טירקייא איז קיין זייגר זיא זילן אן דער זון ווען מיט טאג איז
דא היבט איין טירק אן לו זינגן אויף דעם טורם גאר הוך. אוג' דרייא שעות פֿר נכט ווידר איין זוא דאז
הייסט לשאר אוג' אלייכלט לווייא שעות אין דער נכט טראמיטאן אוג' פויקט בייא דעם בטה דאז הייסט דיא
דקה דא דורך ווייס מן דז קיינר אפילו ישמעאל זאל זיך ניט לאזין גפֿינן אויף דער גסין. דער סוא בטה דאז איז
דער אונטר בטה רייט איין רוף בייא נכט ווען ער גיפֿינט אויף דער גס מאג ער לאזין תפֿסין דעשט גלייך
חעלפֿיס הויז דז ניט לו גישלאסין איז מאג ער פֿון דעם זילבגין וירט קנס נעמין דאז טוט מן אלז דעשט וועגן
דז אישלכר זאל בייא נכט ביווארט זיין אין זיין הויז. לווייא שעות פֿר טאג שלאגט מן ווידר דיא דקה וויא אובן
שטיט. דאז ביטייט דז מן מאג וואל גין איבר דער גס נייארט מיר דייטשי געגין ניט איבר דער גס ביז גנץ טאג
איז וויל מיר דיא לשונות ניט קענין דז מיר קענטין ענטפֿרין ווען אונס אימאנט מעכלט ביגיגנין. אך איז איין
גרושי סכנה ווער דאז ווייב שלאגט מכל שכן שען זנטשט איינר דעם אנדרן שלאגט ומכל שכן ווען מן חס ושלום
איין הנט אויף היבט קיגן איין טירקן. דעשט גלייכן איז איין סכנה ווען מן זיך קריגט מיט איין נכרי עס זייא
מאנן אודר ווייבר דאז איז אלז וועגין דז מן זאל שלום האבין אין הויז אוג' אין דער גסין. איין טייל יהודים
ספֿרדים האבין אירה גיוועלבר אוג' קרעם מיט אליר לייא סחורות לו פֿרקויפֿן אין גנלין מקום וואו זיא וועלין
אך זיינן זיא אליר לייא בעלי מלאכות. דעשט גלייכן ווען איין דייטשר איין מלאכה קאן איז איך פֿרייא לו ארבטין
אוג' פֿרייא לו הנדלין נייארט מיר דייטשי קאנין דיא לשונות ניט. דז מיר מיט אליר לייא פֿאלק קענטן רידן דרום
הנדלין מיר דייטשי ניסט. אן חול המועד טוט קיינר קיין קראם נאך גיוועלב אויף מכלטן דז מן קיין מלאכה
טוט. ירושלים ליגט אויף איין ברג נאך גלייך וואל זיינן העבֿרי ברג איין רוף. ירושלים איז איין גרושי שטאט
אוג' איין דיקה הולכי מויר איז איין רוף. אוג' דיא מויאר דז דא איז אן דער זייטן וואו מן לום בית החיים איין
דאב גיט זיינן גרושי מעכטיגי שטיין דרינן מן קאן משיג זיין דז דיא זעלבגין שטיין זיינן פֿון בית המקדש.
אוג' אין איינם שטיין פֿון דער מויאר אויף דער זעלבגין זייטן איז אויז גיהקט גנץ גרושי אותיות איין

ב׳ אוג' איין ו׳ אוג' איין ת׳ דאז מאכט **בית**. דאז ארט פֿון בית המקדש איז אן איינם עק פֿון הר המוריה
קיגן הר הזיתים איבר אוג' איז אין דער שטאט מויאר דרינן. אוג' דרויטן פֿר דער מויאר אן דער זעלבגין
זייטן זיינן עטליכי ביים עטליכי לייט וועלין זאגין דארטן ווער גיוועזין דאז מיל פֿון עקדת יצחק אבינו ז"ל.
עס זיינן לוועלף טאר אן דעם ארט וואו דאז בית המקדש איז גישטאנדין. לווייא טאר דער פֿון זיינן לו
גימויארט. עס דרף קיין יהודי דריין אין פֿלאץ גין וואו דאז בית המקדש איז גישטאנדין. דיא כותל מערבי שטיט
אן זעלבגין פֿלאץ יהודים מאגין וואל גין לו דער כותל מערבי אויסן ווינג אוג' ניט אין חינג לום פֿלאץ לו איין
ריין גלייך וואלטעטן מיר פֿון ווייטן פֿון דער כותל מערבי אוג' טונן תפֿלה דען פֿון דער קדושה וועגין
געגין מיר ניט גאר אן דער כותל מערבי. אן איינם עק פֿון ירושלים איז איין חוזק איין טייל לייט וועלין זאגין
עס הייסט מגדל דוד עס ווער נאך פֿון בניין דוד המלך ע"ה. לו ירושלים קאן מן אלז ביקומן וואז מן האבין וויל
מקטן ועד גדול עס זייא כסף וזהב. אך אליר לייא סחורות. אך אליר לייא מלבושים. אך אליר לייא מכילה
ומשתיה נייארט ווינג געלט איז בייא אונס פֿר הנדין וויא איך פֿארגין גישריבן האב. דער ירדן איז איין הלבן
טאג רייז פֿון ירושלים. אלז וואז איך האב גישריבן דז אלז איז גוט אוג' בזול לו ירושלים. דאז איז דייטש איינם
עשיר איז אלז בזול אוג' ווער איין ארמיר מאן איז לו ירושלים דער גניט זיך מער ביז ווערד איין גנלין עולם
דען דיא קהלות איז במצ"ה פֿיל טולריג דער הלבן קאן מן דעם עני מיט פֿיל געבין בפֿרט ווייל בע"ה דער

שער ביאת הארץ

רבן הגדול איז גישריבן אין אור יהלתולין דאז האט אין גאר קיין צדקה צו געבן ווייל זיא בעוה״ר מאהר האבן צו שיקן וויא זיא האבן פֿלעגין צו שיקן אלי יאר עטליכי טויזנט הקב״ה זאל זיך מרחם זיין איבר עניי ירושלים אונ׳ איבר עניי כל ישראל אמן. עס איז איין תקנה צו ירושלים דז מן קיינם בן ארץ גיבט הספקה עס זייא דען ער האט איין כתב פֿון קציני פרנסי אלופי גבאים ארץ ישראל דיא דא זיינן אין ק״ק לבוב דאז איז לעמבורג. אל לייט זאל זיך איטליכר הין אים הן אשה וואל פֿיר זיהן. אז ער טוט אויז זיינר קהלה ציהן. אונ׳ זאל זיך ניט זעלבין ביטריבן. וויא איך אין דער הקדמה האב גישריבן. יונגין אונ׳ בחורים אונ׳ בתולות זאלין שיטא ניט קען ירושלים קומן. דען זיא טוהן דער נאך גווים טרייאן אונ׳ ברומן. דער חתן און דיא כלה ניא געבין. וויל ער אנדרשט צו ירושלים בלייבן. עס זייא מראויר אודר רייך. גיפֿינט ער ניט זיין גלייך. עס זייא איין עם הארץ אודר לערנר. איז אים מייטל רימטלן אונ׳ דערנער. דרום זאלין יונגי לייט בלייבן אין אירן לענדר. אונ׳ אלטי לייט זאלין מיט אירן געלט קומן זיטר ביהענדר. אך טוט מן קיים יונג נאך בחור אוכט בתולה הספקה געבין. ווען ער גלייך זעלט הונדרט יאר צו ירושלים לעבין. דער האלבן וואן זיא אויז ירושלים איין וועק ציהן. דרום איז פֿיל בעסר דז זיא זיך צום ערשטן ניט טוהן באמאן. אונ׳ זיא זאלין זיך מירה יונגה יאר ניט אוב שניירן. דער מיט דרפֿין זיא ניט צער אונ׳ שמערלין לייֿדן. ווען גלייך איינר איין עשיר איז דענכט זאל ער ציהן. דז ער אלי הוצאות הדרך אונ׳ דרייא יאר צעריגג מיט זיך קען ירושלים טוט ברענגין. דען צו לייטן טוט זיך זער דער לעגין. אז מן מייכם זייני רווחים אויז זיינם לנד טוט ברענגין. אל לייט זאל איטליכר איטן. ווען גלייך ארץ ישראל בעוה״ר איז וויסט אונ׳ צו ריסן. דענכט איז עס אין אליר לייא גישטלט גגן גוט אן צאל אונ׳ אן מאסן. אזו וויא דאז האט גישריבן הרב הגדול הגאון הר״אבן ז״ל אויז ירושלים זיינם זון. ווער עס ניט גלייבן וויל זאל עס אין זיין גידרוקטן בריב היכטן אין תורת האדם לעזין טון:

§§§§§§§§:§§§§§§§§§§§§§§ §§

דער אנדר שער הייסט שער התפלה:

דארינן ווערט בישריבן דיא תפלת דיא מן טוט צו ירושלים איטליכה אין מירה לייט. דרום צו וואז מן זיין טאג אוכט נכט בידייט. אלי דיא לייט. דען איטליכר וואז גירעכקין תאוור חס ושלום שטערבט ער הייכט: דער נאך קאן ער זיך ניט העלפֿין איין לייכט:

אן מוצאי שבת אז מן היבט אן צו זאגן דאז טייל דער שאט אום שמעקדיקט דז דא הייסט ראזארם דאז ביטייט ווען דער חזן הלט אין הבדלה בורא מיני בשמים דא שמעקט איטליכר צו זיין שמעקדיקס: אזוא בלד אז שטערן שטענין היבט דער חזן אן צו זינגן לדוד ברוך אונ׳ למנצח בנגינות: אונ׳ ער זאגט הלב קדיש אונ׳ והוא רחום וכו׳: נאך עלינו זאגט מן קדיש יתום: אונ׳ נאך דען קדיש יתום זאגט דאז יתום ברכו את ה׳ המבורך אונ׳ דאז קהל זאגט ברוך ה׳ המבורך לעולם ועד: אונ׳ איאר צו נאך דען קדיש יתום דז מן אלי טאג זאגט נאך מעריב דא זאגט דאז יתום ברכו וכו׳ וויא אובן שטיט: ניארט אם פֿרייא טאג צו נכט אונ׳ אם יום טוב צו נכט זאגט דאז יתום ניט נאך קדיש יתום: דעסט גלייכן אם פֿרייא טאג צו נכט אונ׳ יום טוב צו נכט פֿר ברכו זאגט דער חזן קיין הלב קדיש דער פֿיר וויא ער זאגט אן דער וואכין זאגט פֿר מעריב. ווען מן דיא לבנה מקדש איז אז איינר צום אנדרן זאגט שלום עליכם דא זאגט כל הקהל למנצח בנגינות מזמור שיר גאר אויז אונ׳ מן זאגט עלינו לשבח גאר אויז אונ׳ מן זאגט קדיש יתום דער נאך זאגט איינר צום אנדרן שלום עליכם. איך האב קיין טעם גיהערט ווארום דז מן עלינו זאגט ווען מן דיא לבנה מקדש איז איך דונקט זיין דער טעם איז דז מן ניט זאל מיינן עס זיין שתי רשויות. נאך איין טעם האב איך גיהערט פֿון איין ברודר האלוף הר״ר גומן פוריית יצ״ו וויל יהושע האט מתקן גיוועזין עלינו אונ׳ דאז פנים פֿון יהושע איז גלייך וויא דיא לבנה דרום זאגט מן עלינו יהושע לכבוד. אם זונטאג פֿר טאג מארט מן שומרים לבקר גלייך וויא איין חולה צו זאגן: דער נאך זאגט מן תהלים: אונ׳ אלי טאג נאך תהלים זאגט מן גגן תאניא אמיה אונ׳ מזמור ע״ט: אונ׳ מזמור פ״ג: אונ׳ דען מזמור וואז צו דען זעלבגין טאג גיהערט: אונ׳ מזמור כ״ה. נאך תהלים ווען טאג איז בעגעטסט דער חזן טלית אונ׳ ער היבט אן אדון עולם אונ׳ מארט ביז שומר ישראל בעפֿרה:

שער התפלה

בתפארה : אונ׳ ער בנטשט תפלין אונ׳ ער אורט ביז ברוך שאמר אונ׳ מן זאגט קדיש דרבנן : דער נאך
זאגט דער חזן הואך ה׳ מלך ה׳ מלך ה׳ ימלוך לעולם ועד . אונ׳ דאז קהל זאגט נאך הואך יי׳ מלך וכו׳ : דער
נאך זאגט דער חזן ווידר ה׳ מלך וכו׳ אונ׳ דאז קהל זאגט ווידר נאך ה׳ מלך וכו׳ דער נאך זאגט דער חזן
אונ׳ דאז קהל מיט איין נדר כתוב בתורתך ה׳ ימלוך לעולם ועד : ובדברי קדשך כתוב לאמר והיה ה׳
למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה׳ אחד ושמו אחד : ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳
אחד : למנצח בנגינות מזמור שיר אלהים וכו׳ : גאר אויז : אונ׳ מן זאגט קדיש יתום : דער נאך היבט דער חזן
אן ברוך שאמר אונ׳ ער שטיט פר דען עמוד אונ׳ זאגט פסוקי דזמרא : קריאת שמע לייאט דער חזן הואך
מיט דען טראפן : אונ׳ ווען דאז קהל האט שמנה עשרה אויז גיאורט איז מן פורט שמע : אונ׳ ווען דער חזן
האט קדושה אויז דא גענין דיא כהנים איין רויז אין שול הויף אונ׳ וועשין דיא הענט : אונ׳ ווען דער חזן הלט
כי לישועתך קוינו כל היום זאגט דאז קהל מיך הואך כי לישועתך קוינו כל היום : אונ׳ ווען דער חזן אויז האט
הטוב שמך ולך נאה להודות היבט ער הואך אן כהנים דען אן גיט אלי טאג בז שחרית לו דוכנין : אונ׳ אם
שבת אונ׳ יום טוב אונ׳ נאכטט ווען אן לוייא שמנה עשרה אורט גיט אן לו מוסף אך לו דוכנין : נאך שמנה עשרה
היבט דער חזן אן סלח לנו אבינו ביז רבו מוחלין : אל ארך אפים אתה ביז זמשך נאמר : ויעבור ה׳ על פניו ביז
לכל קוראיך : יהיה ה׳ אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבינו ואל יטשינו רחום וחנון ה׳ ארך אפים
ורב חסד והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו שלום רב לאוהבי תורתיך
ואין למו מכשול ליקוו רשעים לאבדני עדותך אתבונן אן האלר קראתי יה ענני במרחביה : כרחום אב על
בנים ביז ביום קראינו : סלח נא לעון העם הזה ביז זמשך נאמר : ויאמר ה׳ סלחתי כדבריך : הטה אלהי אזניך
ביז רחמיך הרבים : ה׳ שמעה ה׳ סלחה ביז על עירך ועל עמיך : אלהינו ואלהי אבותנו תבא לפניך ביז אבל
אנחנו חטאנו : אשמנו בגדנו ביז ולא שוה לנו : ואתה צדיק ביז ואנחנו הרשענו : הרשענו ופשענו לכן לא נושענו
ותן בלבינו לעזוב דרך רשע וחיש לנו ישע ככתוב על יד נביאך יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישב אל
ה׳ וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח : אל מלך ויעבור : רחום וחנון בין נאך עלינו : קדיש יתום : אן רושט
אויז פתיחת הארון אונ׳ זאגט מנעים זמירות : בז מנחה ליגט כל הקהל טלית אונ׳ תפילין דער חזן בענטשט
טלית אונ׳ תפילין הואך וויא בז מערגנס אונ׳ היבט אן אשרי ווען דער חזן האט שמנה עשרה אויז דא היבט
ער אן סלח לנו אבינו אונ׳ זאגט דיא סליחות וויא אן זיא האט בז מערגנס פר דיא גיזאקט : רחום וחנון קדיש
עלינו קדיש יתום : מעריב אורט אן בייא נכט ווען שטערן שטעהין וויא דער דין איז : פר מעריב היבט דער
חזן אן שיר המעלות הנה ברכו את ה׳ גאר אויז : ה׳ צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה : ה׳ צבאות אשרי
אדם בוטח בך ה׳ הושיעה המלך יעננו ביום קראינו : הושיע את עמיך וברך את נחלתיך ורעם ונשאם עד
עולם : מי יתן מציון ישועות ישראל בשוב ה׳ שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל : בשלום יחדיו אשכבה ואישן
כי אתה ה׳ לבדך לבטח תושביני יומם יצוה ה׳ חסדו ובלילה שירה עמו תפלה לאל חיי : ותשועות צדיקים מה׳
מעוזם בעת צרה : ויעזרם ה׳ ויפלטם : יפלטם מרשעים ויושיעם כי חסו בו : למנצח בנגינות מזמור שיר
אלהים יחננו גאר אויז : הלב קדיש : והוא רחום ביז נאך עלינו : קדיש יתום : מאנטאג ווען דער חזן האט אויז
שמנה עשרה היבט ער אן סלח לנו אבינו אונ׳ זאגט אלז ביז על עירך ועל עמך . אלהינו ואלהי אבותינו אנשי
אמנה אבדו דיא סליחה גאר אויז . אל מלך ויעבור . אלהינו ואלהי אבותינו תמהנו מרעות . תשש כחינו
מצרות . שחנו עד למאוד . שפלנו עד עפר : רחוק כך היא מרתינו . וקשה עירך ומארים אנחנו . צעקנו בפינו
חטאנו . פתלתול ועקש לבנו : עליון רחמיך מעולם . סליחה עמך היא . נחם על הרעה . מטה כלפי חסד : לא
תתעלם בעתות כאל . כי בצרה גדלה אנחנו . יודע לעיני הכל . טובך וחסדך עמנו : חתום פי שטן ואל ישטין
עלינו . זעום וירום . ויעמיד מליץ טוב לצדקינו . הוא יגיד יושרינו : דרכך רחום וחנון . גלית לנאמן בית . בבקשו
מז מלפניך . ומשתך הודעת לו : אל מלך ויעבור . אלהינו ואלהי אבותינו . על תעש עמנו כלה וויא עס שטיט
אין ערב ראש חדש ביז משירי התקוה . אלהינו ואלהי אבותינו תבא לפניך ביז נאך כי ירבה לסלח . וויא אובן
שטיט . מה נאמר לפניך יושב מרום ביז ותמחול לנו על כל פשעינו חיא אן עס זאגט לו מנחה ערב יום כיפור .
וסלחת לעונינו ולחטאתינו ונחלתנו . סלח לנו אבינו כי חטאנו מחל לנו מלכינו כי פשענו כי אתה ה׳ טוב וסלח
ורב חסד לכל קוראיך למען שמך ה׳ תחיינו בצדקתיך תוציא מצרה נפשינו . ה׳ צבאות עמנו משגב לנו אלהי
יעקב סלה . ה׳ צבאות אשרי אדם בוטח בך . ה׳ הושיעה המלך יעננו ביום קוראינו . השיבנו ה׳ אליך

שער התפלה

ונשובה חדש ימינו כקדם . אל אלקי ויעבר . לה׳ והוא רחום . ביז גאר דיא תפלה אויז . אין ראש חודש
זאגט מן סליחות גלייך וויא אם תענית . אונ׳ דינשט טאג . מיט וואך . פֿרייא טאג זאגט מן סליחות וויא אם
תענית . פֿרייא טאג צו מארגנש נאך שול איז דער חזן מעביר דיא טרדא אין דער שול אויז דער ספר תורה .
נאך דעם איז דער סופר אך מגיה דיא ספר תורה דער מיט מאן אם שבת קיין טעות זאל פֿינן . אם פֿרייא
טאג צו מיט טאג דא פֿילן דיא פֿרואה ווייבר אלי לאמפן אונ׳ גלעזר דיא אין דער מאכן שולן אונ׳ ווייבר סולן זיין
מיט איל איין מיטלכר בעל בית האט זיין נר תפילה אונ׳ נר של שבת אונ׳ ווייבר בענטשט גלייכן וויא איך מיה״ ווער
היכטן שרייבן אין שער הזכרה . פֿרומי מאנין קערין דיא שול אויז לכבוד הקב״ה אונ׳ לכבוד שבת וי״ט . פֿרייא
טאג צו מנחה ליגן כל הקהל טלית אונ׳ קיין תפילין . ווען מן מנחה אויז האט . היבט דער חזן הויך אן צו זאגין
במה מדליקין אונ׳ דאז קהל זאגט לנגזם נאך . דער וויל ליכט אן אלי ליכט אונ׳ לאמפן אונ׳ גלעזר אן . דער נאך
זאגט דער חזן מיט כל הקהל דיא זעקס מזמורים וויא זיא פֿארנן שטעהן אין קבלת שבת פסוק אום פסוק .
דער נאך איז מן מקבל שבת וויא אין חוצה לארץ : נאך קבלת שבת שיקט מן דעם שמש אונ׳ לאסט זיהן אוב
דער שאלט אובן צו איז וואו כל הקהל דריקן שאלט זעלט דער מיט אז מן ניט מחלל שבת זאל זיין . אונ׳ מן אורט
מעריב בייא טאג וויא אין חוצה לארץ . נאך עלינו זינגט דער חזן הויך גאן יגדל : אונ׳ ווען אייכר דיא הדלקה
האט אם שבת אודר יום טוב אז וויא איך מיה״ ווער שרייבן אין שער הזכרה דא שרייאט דער שמש הויך
נאך יגדל יאיר אורו דאז איז רייטש ער זאל אנצינדן זיין ליכט . שבת מארגנש היבט דער חזן אן יגדל אונ׳ ארגן
עולם אונ׳ אורט ביז ברוך שאמר אונ׳ מן זאגט קדיש יתום . אונ׳ מן בענטשט טלית . אונ׳ מן זאגט תהילים
אונ׳ תמכייה מפיה אונ׳ מזמור שיר ליום השבת אונ׳ קדיש יתום . אונ׳ מן זינגט ברוך שאמר . יוצרות זאגט מן
וויא אין פולין . נאך אין מאך רופֿט מן אלות אויז וויא אין חוצה לארץ . אם שבת רופֿט מן אויף ליהן מיט שלישי
אונ׳ מיט ששי אונ׳ מיט אחרון אונ׳ ניט מער . אונ׳ מפטיר . ווען דער חזן אייכם אויף רופֿט דא זאגין כל הקהל
צו דעם דז מן האט אויף גרופֿן : לכבוד : אונ׳ אי ער דיא ערשט ברכה זאגט איבר דער ספר תורה דא זאגט
ער . ה׳ עמכם . אונ׳ ווען ער איין וועק גיט פֿון דער ספר תורה דא זאגט כל הקהל צו אים חזק ברוך . אונ׳ ער
ענטוורט ברוכים תהיו . אין ראש השנה אונ׳ אין ערשטן טאג סוכות אונ׳ ערשטן טאג פסח אונ׳ אחרון של
פסח אונ׳ שבועות רופֿט מן ניט מער אויף אז פֿינף אונ׳ מפטיר . אונ׳ אם יום כיפור רופֿט מן זעקס אויף
אונ׳ מפטיר . ווען ראש השנה יום כיפור סוכות פסח שבועות אם שבת איז רופֿט מן ליהן אויף וויא אם שבת
אונ׳ מפטיר . אין שמיני עצרת דאז איז צו ירושלם שמחת תורה דא רופֿט מן אויף לאנליג אונ׳ חתן תורה אונ׳
חתן בראשית אונ׳ מפטיר . אונ׳ ווען איין חתונה אם שבת איז רופֿט מן לאנליג אויף אונ׳ מפטיר אונ׳ ווען
איין ברית מילה איז גלייך אן דער וואכין דא מוז מן דען שבת פֿר דער ברית מילה סגן לאזין דעם בעל ברית
אונ׳ ער מאג לאזן אויף רופֿן פֿופֿציגן אונ׳ ווען ער וויל נאך דיא ערשטן זיבן דיא מן האט אויף גירופֿן ווירד
פהן לוי אויף רופֿן מאג ער עס טאן . דעסט גלייכן אן אייכר חתונה אונ׳ שמחת תורה . ווען איין גסט קומט
צו זייא איין בעל בית אודר בחור דא איז דער זעלביג איין חיוב דען ערשטן שבת דעסט גלייכן ווען אייכר
גומל בענטשט וועגין איין חולי בר מן אודר זאנשט פֿון וואז מכרשט וועגין דא איז ער אך איין חיוב . דעסט
גלייכן ווען אייכר דיא הדלקה האט אם שבת איז ער אך איין חיוב . מיט דען זעלבגן חיובים רופֿט מן אויף
ליהן אונ׳ ניט מער . אונ׳ מפטיר . נאך יקום פורקן דא מאכט דער חזן הויך מי שבירך אלין דען גבאים דיא
דא זייכן אין חוצה לארץ איבר עניי ארץ ישראל מאכט מן מעלט מיטלכם מיט זיינם נאמן מאכט דעסט גלייכן גיט
מן מי שבירך אלי דיא קהילות אונ׳ ישובים דיא דא געלט שיקן קעגן ירושלם דז מן אויז האלט דער פֿון לומדי
תורה . אך גיט מן מי שבירך יחידים דיא געלט שיקן קעגן ירושלם . אונ׳ איין נוסח איז דער מי שבירך : מי שבירך
אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן דוד ושלמה הוא יברך את כל הקהלות הקדושות וישובים שבחוצה
לארץ בעבור ששולחים ונדבות לבם ממאונם להחזיק ידי לומדי תורה ולעניי ארץ ישראל ולעיר הקדש ירושלם
בשכר זה הקב״ה יזכם לראות בבניינה ולשמוח בתיקונה וישמרם ויצילם מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה
ויזכו לביאת משיחינו ולהביא נדבותם לבית המקדש במהרה בימינו בעגלה ובזמן קריב וישלח ברכה
והצלחה בכל מעשי ידיהם עם כל ישראל אחיהם ונאמר אמן : נאך דעם מאכט מן בייזונדר מי שבירך דען
גבאים ארץ ישראל מיטלכם בייזונדר דיא אין חוצה לארץ זיינן : נאך דעם גיט מן מי שבירך דען ווייברן דיא דא
געלט שיקן קעגן ירושלם : מי שבירך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן שרה רבקה רחל ולאה הוא

יברך

שער התפלה

יברך את הנשים היקרות שבחוצה לארץ היושבת הן בקהלות והן בישובים . בעבור שמולתן מרבות לבן
ומזונות לעניים אביונים שבירושלים תבנה ותכונן במהרה הקב״ה יצילן מכל צרה וצוקה ומעקרות
שבהן יזכו לזרע כשר וקיימא . והמעוברות שבהן שלא יפלו פריבטנה . והיושבת על המשבר ילדו מאפילה
לאורה . והמניקות אל יחסר חלב מדדיהן . ואל תהי משכלה בילדיהן . ויצילו מעין הרע ומרוח רעות . ויגדלו
בניהן לתלמוד תורה . ובנותיהן ינשאו לתלמידי חכמים . ותמיד יהי שלום בביתם עם בעליהן . ויזכו לביאת
משיחינו ולהביא קרבנות לבית המקדש במהרה בימינו עם ישראל אחינו . ונאמר אמן . דער נאך איז מן מזכיר
נשמות דען מתים דיא מן פֿון איר וועגן נשמות גיבט איין דער צדקה . אונ׳ מן זאגט אב הרחמים .
אשרי יהללו . מוסף אורט מן וויא אין חוצה לארץ . אונ׳ מן גיט ווידר צו דוכנן . נאך עלינו רופֿט מן אויז פֿתיחת
ארון הקדש אונ׳ מן זאגט אנעים זמירות אונ׳ קדיש . דער נאך היבט דער חזן הויך יגדל אן צו זינגן גאר
אויז . אן וועם אז דיא הדלקה איז אם שבת אודר יום טוב גיט דיא גנץ קהילה שבת מארגינש נאך שול צו אים
אין הויז ארײַן אונ׳ איין מיטלכר ווינטשט אים ער זאל זוכה זיין ליפֿט אן צו צינדן אין בית המקדש אמט . ווען דיא
לייט איין וועק גענין פֿון אים דא לאזט דער זעלביג בעל הבית מיינם אירדן רונן ומר אויף דיא הענט
גיזין . דעסט גלייכן ווען איין ערלכר בעל בית קומט קען ירושלים דא גיט אך כל הקהל צו אים דען ערשטן
שבת צו מארגינש פֿריא נאך שול אונ׳ זיא ביטן אים גוט שבת . ווען איין בחור איין חתן ווערט רופֿט מן אים
אויף צום קנס מאל דעסט גלייכן צו דער חתונה דא גיט דער שמש אין שול איין רוף אונ׳ ער גיסט איין
מיטלכן רונן וואסר אויף דיא הענט . צו מנחה אם שבת בענטשט דער חזן טלית אונ׳ כל הקהל ליגן אך טלית .
אין שמנה עשרה זאגט דער חזן שים שלום אונ׳ ניט שלום רב . אונ׳ מן זאגט צדקתך אונ׳ קדיש . אים וואר
זאגט מן פרקים . אונ׳ אים ווינטר זאגט מן ברכי נפשי . אונ׳ עלינו קדיש יתום . אזן דער חזן לייכט אין דער
ספר תורה דא וואז ער ווערט פֿר ווארט לייאן דען מן איז זער מדקדק דרויף דז ער ניסט טוט פֿעלן בפרט
אים טראפּן . אך דרוף קיינר קיין הויך ווארט רידן ווען מן לייכט . אך לייכט מן דעם חזן ניט פֿיר וויא דער
סדר איז נאן איין טייל ארטן אין חוצה לארץ . דעסט גלייכן הערט מן קיין ווארט רידן בשעת התפלה . אלי ערב
ראש חדש איז תענית ציבור דא וואז כל הקהל פֿסטין ביוואל דז דיא גנץ קהילה פֿסטין מאנטיג אונ׳ דאנרשטיג
אונ׳ פֿיל לייט פֿסטין אלי טאג . צו מארגינש אם ערב ראש חדש דא זאגט דער חזן עננו צווישן גואל ישראל
אונ׳ רפאינו . נאך שמנה עשרה זאגט מן סליחות פֿון שני וחמשי ושני . דהיינו איין ערב ראש חדש זאגט מן פֿון
ערשטן שני דען אנדרן ערב ראש חדש זאגט מן פֿון חמשי דען דריטן ערב׳ ראש חדש זאגט מן פֿון דען אנדרן
שני איין וואז זאגט מן איינס אוס דען אנדרן . דער נאך זאגט מן אבינו מלכינו . אל רחום שמך . אונ׳ ווען ערב
ראש חדש איז אם זונטאג אודר דינשטאג מיטוואך דא לייכט מן צו מארגינש ויחל . אם ערב ראש חדש נאך
מיט טאג רופֿט מן אין שול אונ׳ מן זאגט גנץ תהילים אויז . דער נאך רופֿט דער שמש אויז צו פֿר קויפֿן אויף
איין גנלין חדש ווער עץ החיים הלטין זאל . דיא ספר תורות צו ירושלים האבין קיין זילבר עץ החיים אן
גישלאגין . כיי ווערט דיא זילברה עץ החיים זיין גיוואלט דז מן זיא קאן ווידר איין ראב טאן אן הייסט זיא רמונים .
ווען אן אויז נעמט איז אן מכבד ווער דיא רמונים אונ׳ דאז בלעך אונ׳ דיא קרון זאל אן דער ספר תורה אן טאן
דאז פֿר קויפֿט מן אך אויף איין גנלין חדש . נאך שול נעמט מן דאז כלי קדש פֿון דיא ספר תורות איין ראב אונ׳
שליסט עס איין אין איינרן קסטין ביי דעם גבאי אין חצר הקדש . אך פֿר קויפֿט מן אין קידש אויף איין
גנלין חדש . דעסט גלייכן פֿר קויפֿט מן אויף איין גנלין חדש ווער תהילים זאל זאגין . דאז אלז וואז דא פֿר מעלט
איז פֿר קויפֿט מן אן ערב ראש חדש נאך מיטאג ווען מן גנץ תהילים האט אויז גיזאגט . דער נאך היבט דער
חזן אן צו זאגין תפלה לעני כי יעטיף גאר אויז . יום זה יהי משקל גאר אויז . למנצח על הגיתית גאר אויז . דער
נאך היבט דער חזן אן סליחות צו זאגין פֿר שמנה עשרה וויא זיא שטעגין אין ערב ראש חדש צו מנחה . דען
נאך שמנה עשרה איז ראש חדש דא איז ניט רעכט דז מן זאל סליחות זאגין . נאך סליחות זאגט מן שומע ישראל .
ה׳ הוא האלהים . ה״ מלך ה״ מלך גאר אויז . עננו אלהי אברהם גאר אויז . אונ׳ גנץ קדיש . למנצח מזמור לדוד .
יענך ה׳ ביום צרה . קדיש יתום . אשרי אונ׳ הלב קדיש . אונ׳ מן לייכט ויחל . אונ׳ מן אורט שמנה עשרה אונ׳
מן זעלט איין עננו . עלינו קדיש יתום . ווען ראש חדש איז אם שבת אודר זונטאג דא מלט מן ערב ראש חדש
אם דאנרשטיג דא איז אויף דער נכט ניט ראש חדש דא זאגט מן דיא סליחות נאך שמנה עשרה וויא עס
שטיט כסדר אין ערב ראש חדש צו מנחה . אונ׳ מן זאגט אבינו מלכינו . דעסט גלייכן אן ערב ראש חדש שבת

שער התפלה

זאגט מן דיא סליחות נאך שמונה עשרה . אונ' אבינו מלכינו . ווען מן זאגט אבינו מלכינו דז מיט עשרת ימי
התשובה אייז דא זאגט מן אן שטאט חדש עלינו שנה טובה . בחך עלינו שנה טובה . פסח אייז גאר זיבן טאג דער
ערשטי טאג אונ' שביעי של פסח זיין יום טוב אונ' פינף טאג זיין חול המועד . דער אכטן טאג פסח איז
אונזר אסרי חג . אן דיא ערשטי נכט פסח אין דער שולן נאך דעם קדיש אז מן זאגט נאך שמונה עשרה דא
היבט דער חזן הויך אן צו זאגן דיא ברכה פון הלל אונ' כל הקהל זאגן גנץ הלל . דער חזן זינגט מיט הודו
אונט אנא . איך האב קיין טעם געהערט ווארום דז מן הלל זאגט אין שולן דיא ערשט נכט פסח . גלייך וואל
האט מיר אחי כהרר גוטמן פורית איין טעם געזאגט וויא עס אין דער משנה שטיט אין מסכת זבחים אין
פרק התמיד נשחט אז דער ווייל דז מן האט מתעסק געווען מיט דעם קרבן פסח דא האט מן הלל געזאגט
גלייך דריא מאל נאך איין אנדר . דער נאך זאגט מן עלינו אונ' קדיש יתום . אונ' דער חזן זינגט גנץ יגדל . דען
ערשטן טאג פסח צו מארגניש זאגט מן דיא פיוטים וויא אין חוצה לארץ אונ' מן לייאינט וואז מן לייאינט אין
חוצה לארץ מן זאגט איבר איטליכה ספר תורה בזונדר הלב קדיש . דערהלבן ליגט מן דיא ספר תורות ניט
נעבן איין אנדר אויף דען שלחן ווען מן קדיש זאגט אלז וויא דער סדר איז אין חוצה לארץ . נייארט ווען מן דרייא
ספר תורות אויז נעמט דא זאגט מן איבר דער ערשטי ספר תורה קיין קדיש ווייל מן דעם אחרון טוט לייאין
אין דער אנדר ספר תורה . גלייך וואל מן שמיני עצרת דאז איז אונזר שמחת תורה דא זאגט מן איבר דער
ערשטי ספר תורה אך בזונדר קדיש ווייל מן דרינן לייאינט חתן תורה . חול המועד פון פסח זאגט מן איבר
דער ערשטי ספר תורה קיין קדיש ווייל מן דעם רביעי אויך רופט אין דער אנדרי ספר תורה . אונט ווען
דער ערשטי טאג פסח איז אם שבת זאגן מיר דען ערשטן טאג פסח דיא יוצרות פון שבת חול המועד .
אונט שיר השירים . דער אנדר שבת איז אונזר אסרי חג . אונט צו מוסף בענטשט מן דען טל . ענקר אנדר
טאג פסח איז אונזר ערשטר טאג חול המועד דא לייאינט מן וואז מן אין חוצה לארץ לייאינט דען אנדרן טאג
פסח אונט דעם רביעי לייאינט מן והקרבתם אז וויא דיא אנדרן טעג חול המועד . דיא אנדרן פיר טעג חול
המועד לייאינט מן וויא אין חוצה לארץ . מן חול המועד ליגט מן קיין תפילין זונשט זיין דיא תפלות חול המועד
גלייך וויא אין חוצה לארץ . מן שביעי של פסח איז מן מזכיר נשמות . ווען דער ערשטי טאג פסח איז אם שבת
דא איז ענקר אחרון של פסח דען אנדרן שבת אונט מיר בני ארץ ישראל הלטין דען אנדרן שבת פר אסרי חג
וויא אובן שטיט דא קומט אונט בני ארץ ישראל איין שבת אין דער ספירה צו דא זאגין מיר דען ערשטן שבת
אין דער ספירה דיא יוצרות ביז איוואתי : אונ' דען אנדרן שבת זאגט מן פון איוואתי אונט ווייטר אויז . אונ'
ווען עס איין זאך גיפאלט דא טייאלט מן אחרי מות אונט קדושים . איטליכש מאל ווען דאז קהל האט ספירה
גיצילט אין שולן דא היבט דער חזן אויך נייא מן הויך ספירה צו צילן מיט דער ברכה אונט דער נאך זאגט
דאז קהל אלהים יחננו וכו' . צווישן פסח אונט שבועות זאגט מן יוצרות וויא אין פולין : דען פירצטן טאג אין
חדש אייר זאגט מן קיין תחינה דען דער זעלביג טאג הייסט פסח שני וויא עס אין דער תורה שטיט .
שבועות איז גאר איין טאג יום טוב אונט מן זאגט מגלת רות . אך זינגט מן אקדמות אונ' קיין יציב
פתגם אך קיין ארכין . דער אנדר טאג שבועות איז אונזר אסרי חג . פון ר"ח סיון אן ביז דרייצהן טאג אין סיון
זאגין מיר קיין תחינה . אז וויא מיר גפינן אין דער גמרא ווייל כל ישראל זיינן איין רויף גגגין קען ירושלם צו חג
השבועות אונט זיא האבין אירה קרבנות ניט אלי קענין מקריב זיין צו חג השבועות דא האבין זיא נאך צייט
גיהט זיבן טאג נאך שבועות אירה קרבנות מקריב צו זיין . דרום זאגין מיר זיבן טאג נאך שבועות קיין
תחינה . פון שבעה עשר בתמוז אן ביז תשעה באב גיט כל הקהל אלי טאג נאך מיטטאג אין שולן אונ' טונין
דיא שיך אויז אונ' זעצין זיך אויף דער ערדן . דער חזן היבט אן איכה ישבה בדד . נאך דער איין איכה זאגט
ער דיא ערשטה קינה שבת סורי מני . אונ' נאך דער קינה זאגט מן דיא קינה זכור אשר עשה צר בפנים .
אונט דער נאך דיא ערשט ציון . אונט דער נאך זינגט מן איין קלאג ניגון אויף דען מזמור על נהרות בבל שם
ישבנו . אונ' דער נאך אלי ציון ועריה כמו אשה בציריה גאר אויז . דען אנדרן טאג היבט מן אן איכה יעיב .
אונט דיא קינה נאך שבת סורי מני . אונט אך דיא קינה נאך זכור אשר עשה צר בפנים . אונט דיא
אנדר ציון . אונ' על נהרות בבל אלז וויא דען ערשטן טאג . ווען מן אויז האט דיא פיר איכה אונ' קינות דא
היבט מן ווידר פון פארנין אן וויא אובן שטיט נייארט דיא פרייא טעג דיא צווישן שבעה עשר בתמוז אונט
תשעה באב זיין דעשט גלייכן ערב תשעה באב זעלבן זאגט מן ניטט . אן תשעה באב איז דער מנהג וויא
אין חוצה לארץ . פון שבת נחמו אן ביז ראש השנה זאגט מן דיא יוצרות וויא אין חוצה לארץ . סליחות היבט מן

אן אויף

שער התפלה

אן אויך צו שטין חוץ אין חוצה לארץ אנ ר"ה זאגט מן די פיוטים אויז אין חוצה לארץ. אן ראש השנה נאך דעם
שו מן האט אויז גלאייכט דאז בלאזט מן אויין זא פיל קולות אז וויא אין חוצה לארץ . אונ' צו אוטן וויא מן אין
חוצה לארץ בלאזט טרריט מיטלבט וואל פיר קולות. דאז בלאזט מן צו ירושלים מיטלבט וואל ציהן קולות דהיינו
תרועה שברים תרועה תקיעה. תרועה שברים תקיעה. תרועה תרועה תקיעה. נאך אוטיך בלאזט מן
דרייסיג קולות וויא אין חוצה לארץ. אונ' דער חזן זינגט יגדל נאך יגדל בלאזט מן ווידר ציהן קולות וויא מן זיא
האט גיבלאזין צו אוטין אין סדריט . דער איט דז מן מיטלכן טאג ראש השנה בלאזט הונדרט קולות. אם
יום כיפור איז מן זיך נוהג וויא אין חוצה לארץ. סוכות דער ערשטי טאג איז יום טוב. אונ' זעקס טאג איז
חול המועד. שמיני עצרת איז אונזר שמחת תורה וויא פארכין שטיט. אתרוגים אונ' לולבים זיין זער שין אונ'
בזול מן האט אלי טאג פר ישה הדסים . דיא הדסים שטעקט מן אין מיילכיג וויס וויא דיא ערבות אין לולב.
דען ערשטן טאג חול המועד לאייכט מן דעם כהן וביום השני. אונ' דעם לוי אך וביום השני . אונ' דעם
שלישי אך וביום השני. אונ' דעם רביעי אך וביום השני. דען אנדרן טאג חול המועד לאייכט מן וביום השלישי.
אזין זוא לאייכט מן אלי טאג זיין יום צו אלין פיר דיא מן אויך רופט. אן הושענא רבה צו נאכט גיט פריא נאך
שול געגין דיא שמשים אין שולן אונ' טוכין אלי דיא ספר תורות מיטלבה אין זירן ומעכטלי אונ' בלעך אן אך איר
קרון אויך אונ' מן לאשט דען ארון הקדש אפן ביז אן לאייוק טוב אונ' דיא גאנץ שול אויך אלין פיר זייטן אונט
דען שויג בוגין ביהענגט מן מיט מייטל שינה פרוכת אונט מעכטליך דאז אין גרוס הק"בה אונט אלין ואלאכי
הסרת ליב נון קאן איין מיטלכר גידענקין דער דא פון הק"בה זוכה איז צו ירושלים צו זיין אונ' זיא הקדושה פר
זיך צו זיהן וואז דאז פר איין זכות איז. הושענא רבה אויך דער נכס עסט מן אין ארץ ישראל ניט אין דער סוכה.
וויל שמיני עצרת איז אונזר שמחת תורה דאז זאגין מיר צו שחרית דען פיוט פון שמחת תורה. אונ' אך הלל
איז מן זיך נוהג וויא אין חוצה לארץ אן שמחת תורה. צו אוטן בענטשט מן דען גשם. אלאי שמיני עצרת האבין
מיר חול. גלייך וואל הנרלט מן ניטש אן אסרו חג . פון שבת בראשית אן ביז פסח זאגט מן די יוצרות וויא
אין פולין. מן זאגט קיין תחינה ביז ר"ח חשון. זיבן טאג אין חשון היבט מן אן צו זאגין ותן טל ומטר. חנוכה דען
ערשטן טאג היבט מן אן צו לייען מדבר יו"וכו' דבר אל אהרן וכו' יברכך ביז נחשון בן עמינדב . דען אנדרן
טאג לאייכט מן דעם כהן ביום השני ביז מלאה קטורת אונ' דעם לוי ביז נתנאל בן צוער. דעם שלישי היבט מן
ווידר אן ביום השני ביז נתנאל בן צוער. אן לאייכט אלי טאג ניט מער אז זיין יום . אם זאת חנוכה לאייכט מן
וויא אין חוצה לארץ ביז כן עשה את המנורה . דיא רעגין דיא דא פלעגין צו זיין צו ירושלים זיין אין כסליו
טבת שבט אדר . אונ' ווען מן ניט גלט דז עס ניט טוט גיוגין רעגין איז מן גוזר תענית אונ' מן זאגט סליחות
אונ' נאך סליחות זאגט מן איין סליחה דאז היבן זיך אלי דיא גינען אן היום. אונ' דער נאך זאגט מן דענינו
אן זאגט מן הושענא רבה דאז אלו זאגט מן מיט גרוס שרייאן אונ' וויין. פורים איז דער פירלטה טאג אונט
פופצטן טאג . נייארט דיא מגילה לאייכט מן דען פירצטן טאג אויך דער כלט אונ' דען פופצטן טאג צו
מארגנוט פריא דער וויל ירושלים האט איין מויאר איין רום גיהט אין טעגין יהושע. אלרות פון פורים זאגט
מן אן פופצטן טאג . דהיינו דען ערשטן טאג פורים הלטין מיר צו ירושלים אז וויא מן אין חוצה לארץ אלש
שושן פורים. אונ' ענקר שושן פורים איז אונזר רכטר פורים. אונ' ווען דער ערשטי טאג פורים איז אן פרייא
טאג דא לאייכט מן דיא מגילה אם פירלטן טאג אונ' דיא סעודה עסין מיר אן פופצטן טאג. אז וויא דער דין
שטיט אין הלכות פורים: אלי מאנטיג אונ' דאנרשטיג צו מורגיש פריא נאך שול אונ' אלי שבת אונ' יום טוב
נאך מנחה גיט מן קיגן כותל מערבי איבר אונ' מן טוט תפלה אונטר דען פרייאן הימל . דען גאר צו כותל
מערבי געגין מיר ניט פון וועגין דער קדושה. אז וויא איך אין דער הקדמה האב גישריבן דז מיר גאין אין
דער גאדרא דז דיא טליכה איז נאך אן כותל מערבי. אונ' איין מיטלכר אפט איטבירך דען ועלבגין לייטן דיא
איים ליב זיין אונ' דיא מיינן האבין גוטין גיטאן אונ' נאך גוטין טון. אונ' מן איז מחדר אין דער צדקה פון דען
זעלבגין לייטן וועגין: אונ' איין זא זיין דיא תפלות דיא מן טוט קיגן כותל מערבי . ואני ברוב חסדך אבוא
ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך . י"י אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך . ואני אשתחוה
ואכרעה ואברכה לפני י"י עושי . ואני תפלתי לך י"י עת רצון אלהים ברוב חסדך ענני באמת ישעך. שיר
המעלות לדוד סימן קל"ב - שיר המעלות זכור י"י סימן קל"ב. שיר המעלות לדוד הנה מה טוב ומה נעים
סימן קל"ג. דער נאך לאייכט מן דיא גנצי עקידה מיט דען טראפין . דער נאך זאגט מן זכור את האמד

שער התפילה

הגדול שהיה במקום הקדש הזה אברהם אבינו שהיה בשר ודם כמונו וכבש את יצרו ואהבתו. חסרו ופשט ידו לשחוט את בנו יחידו לקיים באמר צוית לו ואתה ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגלו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת החסד והרחמים לפנים משורת הדין ותציל עמך ישראל מכל פגע ותקלה ושיבת רעים שהם בעולם . כי די לנו בטפלותינו ובגלותינו שאנחנו בעונותינו מפוזרים בארבע פינות העולם והבית הגדול והקדוש . חרב בעונינו ועיר קדשך חרבה עבור חטאתינו יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתמחול ותסלח על כל רוע מעשינו ותבנה ירושלם עיר הקדש ונדחי ישראל יכנס והבית הגדול והקדוש תבנה במהרה בימינו ותגדל כבודו ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם : אנא בכח גדולת ימינך . תתיר צרורה . קבל רינת עמך . שגבינו . טהרינו . נורא נא גיבור . דורשי יחודך כבבת שומרם . ברכם טהרם . רחמי צדקתיך תמיד גומלם . חסין קדוש ברוב טובך . נהל עדתך . יחיד גאה . לעמך פני זוכרי קדושתך . שועתינו קבל ושמע צעקתינו . יודע תעלומות בש"כמ"לו : שיר המעלות בשוב ה' שיבת ק"כו . רבי חנניא בן עקשיא אומר וכו'. עלינו קדיש יתום. ווען איין טאג איז דז מן תחינה זאגט דא זאגט מן זכור ה' מה היה לנו אוי הביטה וראה את חרפתינו אוי מה היה לנו גאר אויז ווי עס שטיט נאך איין נכדר אין דען קינות : ווען איין ברית מילה איז דא האט עס איין שיעור וואז מן דער שררה גיבט . אך ווען איין ברית מילה איז דא טיילט מן אין דער שול שמעקריקס אוך אין גוטן גישמאקי וויין אים גיווייקט . דאז קינד וויקלט מן ניט אונ' מן ברענגט עס אין קליידר אן גיטאן . דער קוואטר נעמט דאז קינד אונ' גיבט עס דעם פאטר אין דער האנט . דא שטעלט זיך דער פאטר מיט זיינם קינד אין דער שול שיר אונ' זאגט הואך אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני תדבק לשוני דען גנצן פסוק אויז. אך זאגט דער פאטר הואך שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. אונט דאז קהל זאגט נאך. דער נאך זאגט דער פאטר הואך ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד אונ' דאז קהל זאגט נאך. דער נאך זאגט ער ווידר ה' מלך ווימ אובן שטיט אונ' דאז קהל זאגט ווידר נאך. דער נאך זאגט דער פאטר אנא ה' הושיעה נא . אנא ה' הצליחה נא . אונ' דאז קהל זאגט נאך . דער נאך זאגט ער ווידר אנא ה' וויא אובן שטיט אונ' דאז קהל זאגט ווידר נאך . דער נאך זאגט דער פאטר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. אונ' דאז קהל זאגט כשם שנכנס לברית וכו'. דער נאך איז מן דאז קינד מל אונ' דער פאטר זאגט ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו וכו'. נאך שחרית מן בעטן צום עסין אויף דער ברית מילה. ווען איינר איין חתן ווערט דרף ער מיט צו דער כלה גין ביז ער פאר איין צעטל האט פון דער שררה דאז גשטיט צווייא ליבן טליר. אונ' צו דער חתונה מוז דער חתן ווידר געבין דער שררה צווייא ליבן טליר . דיא חופה איז צו מארגניש פריא נאך שול. דער חתן גיט צו מארגניש פריא אין שול אונט מן צעלטאים בייא דעם ארון הקדש. אונ' מן ליגט אים אויף דער שטאט סינה אויז גיכענט קישן. דאז צעלביג מאל זאגט מן קיין תחינה נון וויל איך הלטין אין שער התפל' וויל איך איין פסט מאדר צווייא שרייבן דז דא גיהערט צו דער תפלה על דרך תשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה: עס איז איין פסוק אין פרשת ראה . כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצך אשר ה' אלהיך נותן לך. מכט רש"י ז"ל דען פסט שעריך איז דייטש דיא ארמין אויז דיין שטאט טוא פעדרן פר ארמין אויז אנדר. שטעט. מיז קשה וויל דער פסוק האט מן גישריבן בארצך דאז איז דייטש אין דיין לנד. וואז דרף ער מן צו שרייבן אשר ה' אלהיך נותן לך. דא קאן מן דען פסט איין צוא זאגין. שעריך איז דייטש ירושלם. דען ירושלם איז שער השמים אונ' פון דארטן געגין אלי דיא תפלות צו הקב"ה אז ווייא איך אין דער הקדמה האב גישריבן . דאז מיינט רש"י ז"ל דיא ארמן לייט אויז דיינר שטאט דיא דיר הקב"ה האט געבין דאז איז ירושלם דיא זאלשטו פעדרין פאר אלין אנדרין ארמין לייטן אז מיר אך געפינן ווייא דיא גמרא זאגט דז גנץ חוצה לארץ זיינן מחויב צו שפייזן דיא ארמין לייט אין ארץ ישראל. אונ' אוב מן וועלט פרעגין שעריך איז דאך לשון רבים פיל שטעט. עס זעלט שטין כי יהיה בך אביון בעירך באלך . דער תירוץ איז שעריך גיט אויף אלי דיא שטעט דיא אין ארץ ישראל זיינן כיימרט אז איך דיינט שעריך ירושלם דאז בישייט וויל ירושלם איז דיא עיקר שטאט אין ארץ ישראל גיוועזן אז ווייא זיא אך נאך איז דיא עיקר שטאט אין ארץ ישראל. אונ' אך וויל אלי דיא תפלות פון דארטן געגין גלייך איין מיך פר הקב"ה אונ' וויל דיא שכינה נאך דארטן איז בייא כותל מערבי ווייא איך האב אין דער הקדמה גישריבן. אונ' איין צולכן פסק האט גישיקט איין קרוב אויז ארץ ישראל

אין

שער התפלה

אין חוצה לארץ ה"ה הגדול החסיד מרנא ורבנא דער דא איז געוועזין איין נשיא אין ארץ ישראל מה"רר ישעי' הלוי ז"ל הורוויץ דער צו ק"ק פראג המעוטרה איז אב"ד געוועזן. ער האט פֿיל גאונות אונ' חדושים גיבראכט אונט דינים גיוויזן דז עניי ארץ ישראל הייסן עניי עירך . אז מיר אך ווערט גיפֿינן דז איין גרוסה מצוה איז צדקה צו געבין אונ' מן קויפֿט זיך דער מיט חלק לעולם הבא אונ' גוטי מליצים פֿר הקב"ה אז וויא מיך מך האב הערין זאגין איין פשט פֿון וועגין הגאון מה"רר יצחק כ"ץ ז"ל דער דאז רייטש חומש האט גיאבט חתן המהר"ל הגדול הגאון החסיד מרנא ורבנא דער הויך ר' ליב ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק פראג. דער פסוק זאגט אין פרשת משפטים אם כסף תַּלְוֶה את עמי את העני עמך. איז קשה ווארום שטיט אם כסף. איז דער פשט איין זאך תלוה איז לשון בילייט גלייך אז ווען דא זעלט שטין תַלְוֶה. נון זאגט דער פסוק אם כסף תַּלְוֶה את עמי בתמיה בילייט דען מיינס מענשין זילבר ווען ער שטרבט. דורגט מיך צו זיין דז דער פסוק ווייטר מוז לאיינס. אז בילייט דען מיינס ווען מן שטערבט. את העני וואז דו דען עני גיבסט. נאך דאז גיט מיט דער אונט בילייט דיך אונט אין מאלין פֿר דיך ביים הקב"ה . דער ראשית חכמה שרייבט תשובה ומעשים טובים כתרים בפני הפורענות . איז קשה וואז איז דייטש בפני עס זעלט שטין כתרים לפורענות . איז דער פשט כתרים איז דייטש איין שטרעט ווען איין מענטש תשובה אונ' מעשים טובים טוט · דאז איז איין שטרעט אונ' הלט אויף דז קיין פורענות זאל קומן. איין זאך דורגט מיך צו זיין דער פסוק זאגט אין ישעיה סימן נ"ח והלך לפניך צדקיך. איז קשה וואז איז דייטש לפניך מן קאן דען פשט איין זאך זאגין עס זייכן איין טייל לייט דיא קיין צדקה וועלין געבין נייארט ווען בר אנן איין צרה אודר קרענק אויף דען זעלבגין קומט דא זעלט ער גערין געלט אויז שיטן אונ' פֿר מייכט צדקה תגיל ואות . אבר עס קערט ניט איין וואלן זיין אן קערט דיא צדקה מיאר צו געבין הואר הורך קומט קיין צרה . אונ' איין זאך איז דער פשט לפניך איז דייטש דער פֿיר אי איין צרה קומט זאלטן דיא צדקה געבין דא האלט עס אויף דז קיין צרה קומט. אונ' ווען מן דיא צדקה דער פֿיר גיבט ווייס מן וואל דז דיא כוונה איז לשם שמים. אך דורגט מיך צו זיין דז משיח ווערט קומן בזכות צדקה אז וויא דער פסוק זאגט אין ישעיה סימן א"א ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה . איז דער פשט איין זאך . ציון דיא שטאט ציון. במשפט תפדה דאז משפט ברענגט מיט דז מן דיא שטאט זאל ווידר בויאן דען דאז האלץ אונט שטיין האבין ניט גיזינדיגט . ושביה אבר מיר ווידר קערר דאז מייכט דיא לייט דיא האבין יוא גיזינדיגט דיא ווערין ווידר היים קומן בצדקה ווען זיא ווערין צדקה געבין . נון זאל דער מענטשן דער זוכה איז צדקה צו געבן בפרט דען עניים אין ארץ ישראל דען זיא זיינן טאג אונ' נכט מתפלל פֿר כל ישראל דיא דא זיינן אין חוצה לארץ . אך זיצין זיא אין בית המדרש יומם ולילה אונ' זיינן מקיים דען פסוק והגית בו יומם ולילה . הקב"ה זאל מיינס הערצן ביטערין אונ' דאז הארץ שטרקין צדקה צו געבין בפרט דען לייטן אין ארץ ישראל דער קיגן ווערין זיא זוכה זיין איין מיטלר זיין כרבה זעלברט צו ברענגין אין ירושלים עיר הקדש אמן . כן

יעשה האל:

דער דריטה שער הייסט שער הלימוד:

אין דיזן שער ווערט ביטייטן חיא דער סדר הלימוד איז צו ירושלים עיר הקדש:

דער פסוק זאגט אין פרשת שופטים המשכיל למאור והכשיל לטאוע. איין זאך איז מן זיך נוהג צו ירושלים . צו מארגניט פֿריא נאך טול געגין דיא מאכן אין דען גרוסן בית המדרש איין דיין דאז הייסט דיא ישיבה . דיא ישיבה גיווערט אלי טאג אלייט דרייא שעות אך מעכט מאל מער מן איז מפלפל אויז גמרא אונט פירש אונט תוספות אונט אשרי : אונט דיא לייט דיא ניט וואל קענין מפלפל זיין דיא הערין צו אונ' מן פֿר דייטשט איין אלו וואז זיא ניט רכט פֿר שטעהין . דיא פֿרואה וייבר

שער הלימוד

שטעגין דרויסן פֿר דען בית המדרש אונ׳ הערין צו לערנין ביז אין רייטש תפֿלות ביז אין קדיש זאגט. אויך זילן איין טייל לייט עטליכי שעות אין טאג אונ׳ לערנין. ווען אין פֿון דער ישיבה גיט זיין עטליכי חבֿר דז אין דריכן לערנט אין איטליכן הויז איין שעה אויך צו לייטן לערנן. צו מיטאג גענין לוריק צו איין כדר אין דען קליינן בית המדרש אונ׳ לערנין גמרות אונ׳ מסכיות ביז צו אסר דאז איז איין שעה פֿר מנחה. אויך גיט איין אנדרי חברותה לוריק צו מיטאג אין גרוסן בית המדרש אונ׳ לערנין איין שעה פוסקים. איין שעה פֿר מנחה גענין כל בני ישיבה אין גרוסן בית המדרש איין דיין אונט לערנין רב אלפס ביז דז לייט אין מנחה צו צורן. נאך מנחה לערנין כל בני ישיבה אין טאל חוך מסכיות. אונ׳ איבר אל וואז אין לערנט שטעגין דיא פֿרומה ווייבר פֿר דער טיר אונ׳ הערין צו לערנין. איין גאז טוט אין אלי טאג. ניי ארט אם דאנרשטאג פֿריא לערנט אין דיא סדרה מיט פירש ר״שי ז״ל. דאנר שטאג בייא נכט זיין פֿיל לוריק גאט בהיטן איין גרוסן בית המדרש איין גנצי נכט אונ׳ לערנין דיא סדרה מיט ר״שי ז״ל אונ׳ דען זוהר דרויף אונ׳ אך אנדרי ספֿרי קבלה מער. פֿרומה ווייבר גיבן איל צו ברענין אום זונשט אין עטליכי לאמפן דז אין דיא גנץ נכט דער בייא לערנט. שבועות צו נכט אונ׳ הושענה רבה צו נכט איז אין אויך איין בית המדרש אונט אין לערנט וויא אין עש בקבלה האט וואז אין זילה נכט זאל לערנין. אין לערנט ברוך השם איין גנצין טאג אונט פֿר טאג אין אלין הייזרן וויא בילך איז דז אין זאל פֿון הק״בה וועגין לערנין מיט גנצין הערצין אונט מיט פֿארלנגן. אם שבת צו ווייא שעות פֿר מנחה גיט אין אין גרוסן בית המדרש אונ׳ לערנט סדרה ר״שי אונט מדרשים וואז אין אין דאנרשטאג פֿריא ניט האט אויז גילערנט. ווען אין קומט נאהנט בייא ירושלים אז אין זייא וואל קריעה רייסן איינה פֿון דער שטאט ירושלים וועגין ווען אין דיא שטאט זיכט פֿון וייטן. אונ׳ איינה ווען אין דען חורבן בית המקדש זיכט אונ׳ אין זאגט איין טייל קינות אונ׳ איכה. דאז קבר זכריה הנביא איז אונטר הר הזיתים בייא אונזרן בית החיים קיגן דען הר המוריה איבר וואו דאז בית המקדש איז דרויף גישטנדין. ניט וייט פֿון בית החיים זיינן צווייא לעכר נעבין איין כדר אין איין פֿעלז אין זאגט איינש דער פֿון ווער פי גיהנם וויא עש אין דער גמרא שטיט דז איין פי גיהנם גיהערט צו זיין אין ירושלים. דאז קבר זכריה הנביא איז זער ברייט אונ׳ פֿיר עקיג אונ׳ זער הוך אונ׳ איז אין איינם שטיק אויז גיהאקט פֿון דען ברג דז דא הייסט הר הזיתים קיגן דעם בית המקדש איבר. ניט וייט דער פֿון איז איין גיבייא הייסט יד אבשלום. אויף הר הזיתים איז דאז קבר פֿון חולדה הנביאה אונ׳ עש איז איין שלאס דרויף גיבויט. הר ציון איז אין ירושלים עש זיינין דרויף דיא קברי מלכות בית דוד עש איז איין שלאס דרויף גיבויט. אונטר הר ציון איז איין גרוסי היל דא ליפֿט דריכן דער מי שלוח אין איז פֿיל שטאפֿלן איין דא אב צום דען וואסר גין. ניט וייט דער פֿון איז דער באר יואב אין האט בקבלה ווען עש רעגנט אונ׳ דער באר יואב ווערט פֿול פֿון דען רעגין דאז איז ברוך וחוסה דז עש גוט יאר ווערט זיין. דאז קבר פֿון רחל הלרקית איז אנדר הלבן מייל פֿון ירושלים אין פֿרייאן פֿעלד ניט וייט פֿון בית לחם וויא עש אין פסוק שטיט אונט אם חול המועד פֿון פסח אונט ל״ג בעומר גענין גנץ פֿיל מאנין אונט ווייבר זקנים עם נערים גאט בהיטן איין רויז צו איר קבר איין טייל רייטן אין רויז. אין זאגט פֿיל תפֿלות אויף איר קבר אונ׳ אין טונט דרויף דרשן אונט אין טאנצט אום איר קבר איין רונד. אין עסט אונ׳ טרינקט בייא איר קברי עש איז איין הויך גיוועלב איבר איר קבר. אויף איין זייט פֿון דען גיוועלב איז גנץ אפֿין אונ׳ עש איז איין גרוסר הויף מיט איין מויאר איין רונד איר זכות אונ׳ זכות אנדרי צדיקים וצדקניות זאלין אונש אונ׳ כל ישראל בייא שטין אמן. ווער דא וויל רייטן אויז ירושלים אויף אלי דיא קברי צדיקים וצדקניות דיא דא זיינן אין ארץ ישראל דער מוז הוצאה האבין אלי לייט צוועלניג ליבן טליר מיט ערינג אונ׳ מכסים דען דיא קברים זיינן וייט פֿון איין אנדר אל לייט איין דרייסיג מייל. דיא קברים אלט אין איין טייל דיא הייסן קולן אז וויא איין בק אובן אין פֿעלזן איין דיין אויז גיהאקט אין שטופט דאז מת אויף איין ברעט איין דיין אונ׳ אין פֿר מויארט דאז לאך דז דרטן איז איין ווא גפֿין איר אין דער מערה דז עש פֿר זייטן אך איז גיוועזן. אונ׳ איין טייל קברים אלט אין וויא אין חוצה לארץ מאכט אין אלט קיין ארון אויז האלץ אין שטאט ברעטר אלט אין ליטר שטיין אין קבר איין רונד אונ׳ ווען אין דא זבר אין האט אין קבר גיליגט מיט אין דעם בר מן ערד אויף זיינם פנים אונ׳ אין שטאט גוול ליגט אין ברייטא שטיין. אין מיר דאז קבר מיט ערד וויא אין חוצה לארץ. אונ׳ ווער עש פֿר מאג לאסט אובן אויף דעם קבר מויארן אונ׳ לאסט איין גרוסן מירמל שטיין דרויף אלין אין שרייבט איין מידן אויף. דען שטיין איין לאזן אונ׳ זיינו מעשים טובים.

אבר

ר הלימוד

אבר ... ניט פר איגלך ... בר אובן אויף מיט קליינע שטיינרליך. ווען איין קבר אובן אויף גימויארט ווערט דא זעלט עס גלייך וויא ... גלאר ארון פון איין מת. ווען מן איין בר מן טראגט איין דריט טייל פון דען וועג דאז בית החיים דא שטעלט מן דאז בר מן מיט דער מטה איין נידר אונט דער קברנים חזן זאגט פסוקים דיא דא גיהערין צום בר מן אונט מן זאגט קדיש אונט דער קברנים שמש רופט צו דען לייטן דז דאז אסור מן איזן איז דרין ניא זאל מיט גין איין רויז אויף דען בית החיים ביוואלד זאגט מער פיל לייט מיט גענין. דאז בית החיים ליג ... איז הויזן פר דער שטאט אונטר הר הזתים קיגן הר המוריה איבר וואו דיא שטאט ירושלם דרויף שטיט. מן גיט נאר דעם בערג איין ראב אויז דער שטאט דא איז גירינקט דאז בית החיים. ווען תחיית המתים ווערט זיין ווערין איר אויף שטין מיט דען פנים קיגן דאז ארט וואו דאז בית המקדש איז גישטאנדן. מן זאגט קיין הלוך תמים. מן פלעגט אך צו דרטן איבר איין בר מן וויא אין חוצה לארץ. מן לאזט דאז בר מן שטין מיט דער מטה ניט ווייט פון דען קבר אונט עטליכי לייט געבין זיבן מאל איין רונד אום דען בר מן דאז הייסט הקפה. אונט איטליכס מאל אז מן איין רונד גיט זאגט מן יושב בסתר עליון גאר אויז. אך זאגט מן עטליכי תפלות דיא צו איין בר מן גיהערין. דא נאר מיט פר יאגט מן דיא טומאה פון דען מת. דער נאך איז מן דאז בר מן קובר. אך איז מן נוהג דז מן בייא דעם אבל עסט אונ' טרינקט נאך דער קבורה אונ' מן בענטשט ברכות אבלים דאז הייסט סעודות הבראה. דען טאג אז שלשים אויז איז דא לאזט דער אבל ב"ה קלייני וועיטליב ברוט בקין אונ' שיקט מיט דעם שמש איטליכן בעל הבית צווייא לב ברוט דאז זאל מן עסין פון דער רייני נשמה וועגין: אונט ווען דאז יאר אויז איז דא טוט מן ווידר איין זוא מיט דען ברוט. אונט ווען איילף חדשים אויז זיין דז דער אבל ב"ה האט קדיש גיזאגט דא גיט מן מיט דען אבל ב"ה אויף דען בית החיים אונט מן טוט דרטן אויף דען קבר דאז הייסט מן שטייט דאז יאר פון אבילות ב"ה אב. איין תחום שבת פון ק"ק דאמשק איז איין דארף הייסט היובר דאז איז צוויא טאג רייז פון ארץ ישראל דארטן איז איין גרוטה טול. אין דער זעלביגי טול נאך דער לענג צו אויף ביידי זייטן זיינן לויטר שטייניכן זיילן אונ' שויג ביגן. אונ' צווארח זיינן דרייא גיוועלבר נעבין איין נדר אונט אין איטליכן גיוועלב זיינן הילוכה גילענדר דארטין דרינן שטעהן פיל ספר תורות איטליכה ספר תורה האט איין הילוכה פוטר פס דאז הייסט תיק. אונ' איבר דען פוטר פס איז איין מענטלי דריבר. אונ' פר איטליכר טיר אז אם איינן גיוועלב איז הענגט איין פרוכת. דיא גיוועלבר הייסט מן ארון הקדש. אונ' אין דען גיוועלב אז דא איז נאר דרום גיט מן איין שטיג איין ראב אין איינר קלייכה היל ווען גלייך פיל לייט ארין גענין דאז איז דיא היל פארט גרוט גינוגין. דאז איז דיא היל דז אליהו הנביא איז פר בארגין גיוועזין דרינן. וויא עס שטיט אין מלכים "א קפיטל י"ז. אונ' דאז לאך דזין דיא ראבין האבין אים עסין אונט טרינקין גיבראכט איז אך נאך דרינן. מן קאן אין דען זעלבגן לאך איין הנט איין רין טאן. אלי קריאות התורה בפרט אם שבת אונ' יום טוב גענין פיל לייט איין רויז. אויז דאמשק דארטין איין הין עס זיינן היימשי אונדר פרעמדי. אונ' אורן דארטן. עס איז פר צייטן איין גרוסי שטאט גיוועזן אונ' איין גרוסי קהלה גיוועזן. איצונדר איז עס איין ישוב ניא האבין בקבלה דז דיא זעלביג טול האט קיין בן אדם גיבויט מן איז איין מאל צו מארגינס פריא הין גיקומן דא איז דיא טול דוא גישטאנדן. עס זיינן נאהנט בייא צווייא הונדרט ספר תורות דארטן. אין דער זעלבגן טול דורך אויז אויף דער ערדן זיינן שטר ואנה טעגין אויף גישפרייט גאר פיין. ווען מן איין דיין קומט בייא דער טיר דא טוט איטליכר זייני שיך אויז אונ' מן זעצט זיך אויף דער ערדן נורן. דארטן איז דער מנהג ווען מן זאל איינם אויף רופן דא קומט דער שמש צום דען זעלבגן אונ' ברענגט אים איין זילברה בלעכל. אז וויא מן גיבט אין מולן פון דען קינדר וועגין דאז איז איין סימן דז מן דען זעלביגן ווערט אויף רופן. אונ' ווען ער זאל ווידר איין ראב גין פון דער ספר תורה דא גיבט ער דאז בלעכל ווידר דעם שמש. איין טייל לייט זאגין דז ניט ווייט פון ירושלים איז דער חצר המטרה אז וויא מיר עס גפינן אין ירמיה סימן ל"ב דארטן איז ירמיה הנביא תפוס גיוועזן עס זיינן נאך דארטן שטייניכן זיילן אויז פעלזן אויז גיהאקט אונ' עס זיינן לעכיר דרינן דז ער איז דרינן איין גישמידט גיוועזן. אונ' אובן אויף דען פעלזן איז בגראבין ישעיה הנביא אונ' ירמיה הנביא

אונ' עוזיה המלך:

שער הזכרה

דער פירדה שער הייסט שער הזכרה:

דער סדר אין לו ירושלים רז מן לאסט מזכיר נשמות זיין צו שבת אונט יום טוב אך ווער דא וויל אלי
טאג איין מיטלכר זיין פֿרייכטין דיא דא גישטארבין זיינן· איין מיטלכר מיז מכדר זין דער
צדקה פֿון דען רייניין נשמות וועגין· מן מיז הומך מזכיר נשמה וויא דא ווייטר שטיט· יזכור אלהים לטובה
נשמת ר׳ פלוני בר פלוני עבור שפלוני בר פלוני נתן לצדקה בעד הזכרת נשמתו· בשכר זה תהא נשמתו
צרורה בצרור החיים עם שאר נשמות צדיקים וצדקניות אמן· רעסט גלייכן דען ווייבר דיא גישטארבין זיינן
מיז מן אך מזכיר נשמות· אך מיז דער סדר דז מן איין הדלקה מכט פֿון דען רייניין נשמות וועגין ווען דאז יאר
פֿון אבילות אויז מיז· אונ׳ ווען מן יאר צייט האט· דהיינו דער טאג דער דיא הדלקה האט לאסט עלי דיא
גלעזר אונ׳ לאמפפן דיא איין שולן זיינן מן פֿילן מיט בוים איל· אונ׳ מן ציכט זיא מן ווען מן זאל מעריב מן היבן
צו אורן· אונ׳ נאך מעריב לעשט מן זיא ווידר אויז אונ׳ ציכט זיא ווידר מן צו שחרית פֿריא אונ׳ לאסט זיא גאר
אויז ברענין· אונ׳ אם פֿרייא טאג צו נכט אונ׳ יום טוב צו נכט לאסט מן זיא גאר אויז ברענין· אונ׳ עס מיז
איין חיוב דז מן אונז איין מי שבירך מכין דעם זעלבגין אודר דער זעלביגה ווער איין הדלקה האט· אונ׳
אך מכט מן איין יזכור דער זעלביג רייני נשמה דז מן פֿון זיינט וועגין לאסט איין הדלקה מכין· עס מיז איין
גבאים בוך איין גישריבן ווען מן מוז לאזין איין הדלקה אם שבת אודר יום טוב רעסט גלייכן אם חול
המועד אונ׳ ר״ח מן גיבט געלט צו לון אין דער צדקה מי מן מיינם איין טרייבט דיא הדלקה אין בוך פֿון
גבאים· צו איין זעלכה הדלקה גישטיט דאז איל איין הלבן רייכש טליר· זיבן טאג אין ר״ח אדר דא לאזין
גבאים צו איין הדלקה מכין משה רבינו עליו השלום וויל ער מיז זיבן טאג אין אדר גישטארבין· דיא גבאים
צו לאזין אין דער שול איין גנצי וואך אונט שבת טאג אונט נכט איין נר תמיד ברענין עס ווערט איין גנץ יאר
ניט פֿר לעשט· אך האט איין מיטלכר בעל בית אונט מיטלכה פֿרויא תפלה ליכט איין
גנץ יאר· אונ׳ אם שבת איין שבת ליכט דז גנץ שבת ברענט אויז בוים איל אין שיכה גלעזר· עס האט איין
שיעור וואז מן מוז געבין דער תורה ווען איין בר מכן מיז· אונ׳ ווען איין בר מכן מיז דז דא האט מקבל צדקה
גיוועזין דא נעמט דיא תורה ניסט· רעסט גלייכן פֿון איינם ניפֿלה גיט מן אויך ניסט· דאז בוך האט איין
ענד: הק״בה זאל שיקן משיח ביתענו: צו פֿירן אונס אין אונזרן לנד: אמן כן יהי רצון:

אשל סידור מנהגי ירושלים עיר הקדש בהלכתו: כאשר זכיתי לסדר אותו: כה יזכה י״י לאחינו כל בית ישראל
לביאת ארץ ישראל ולעמותו: זך טוכן מעונה: קומם קהל מיאנה: קרב נהל נטעי
בנת: פרוים לציון ברנת: זאת היא התחינה: מימים
ימימה: להמחבר הכותב
במימה:

ותפלה למשה בן החסיד מהו״רר ישראל נפתלי ז״ל מק״ק
פראג המעוטרה הנקרא בפי כל משה בן מהר״ר הירש
פוריית מתושבי קרתא קדישא ירושלם
תוב״בא:

תשלם המלאכה: בשעה ברכה: יפה ומפוארה· ואל מרא עלילה: ביום י׳ ר״ח אדר ס
ואמן ירושלם לא אש״קט לפ״ק לסדר ויברך אתם מש״ה:

CIc-4892.
2066.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn866897143/phys_0025

ETc
1892

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn866897143/phys_0026

שער התפלה

ה אונ׳ אבינו מלכינו . ווען מן זאגט אבינו מלכינו דז מיט עשרת ימי
ש עלינו שנה טובה. ברך עלינו שנה טובה. פסח איז גאר זיבן טאג דער
יום טוב אונ׳ פינף טאג זיין חול המועד . דער אכטן טאג פסח איז
ט פסח אין דער שולן נאך דעם קדיש אז מן זאגט נאך שמונה עשרה דא
ברכה פון הלל אונ׳ כל הקהל זאגין גנץ הלל . דער חזן זינגט ניט הודו
הערט ווארום דז מן הלל זאגט אין שולן דיא ערשט נכט פסח. גלייך אז
איין טעם גיזאגט וויא עס אין דער משנה שטיט אין מסכת זבחים אין
האט אתעסק גיוועזן מיט דען קרבן פסח דא האט מן הלל גיזאגט
נאך זאגט מן עלינו אונ׳ קדיש יתום. אונ׳ דער חזן זינגט גנץ יגדל. דען
מן דיא פיוטים וויא אין חוצה לארץ אונ׳ מן לייכט וואז מן לייכט אין
ספר תורה ביזונדר הלב קדיש. דער הלבן ליגט מן דיא ספר תורות ניט
קדיש זאגט אלז וויא דער סדר איז אין חוצה לארץ. כייארט ווען מן דרייא
יבר דער ערשטי ספר תורה קיין קדיש וויל מן דעם אחרון טוט לייכן
וואל אין שמיני עצרת דאז איז אונזר שמחת תורה דא זאגט מן איבר דער
וויל מן דרינן לייכט חתן תורה . חול המועד פון פסח זאגט מן איבר
יל מן דעם רביעי אויך רופט אין דער אנדרי ספר תורה . אונט ווען
זאגין מיר דען ערשטן טאג פסח דיא יוצרות פון שבת חול המועד.
ת איז אונזר אסרי חג. אונט לו מוסף בענטשט מן דען טל. ענקר אנדר
ל המועד דא לייכט מן וואז מן אין חוצה לארץ לייכט דען אנדרן טאג
קרבתם אז וויא דיא אנדרן טעג חול המועד . דיא אנדרן פיר טעג חול
מן חול המועד ליגט מן קיין תפילין זונסט זיין דיא תפלות חול המועד
פסח איז מן מזכיר נשמות. ווען דער ערשטי טאג פסח איז אום שבת
ן שבת אונט מיר בני ארץ ישראל הלטין דען אנדרין שבת פר אסרי חג
ישראל איין שבת אין דער ספירה לו דא זאגין מיר דען ערשטן שבת
י : אונ׳ דען אנדרן שבת זאגט מן פון מיוחדי אונט ווייטר אויז. אונ׳
אחרי מות אנט קדושים . מיטלכט מאל ווען דאז קהל האט ספירה
כייא מן הואך ספירה לו צילן מיט דער ברכה אונט דער נאך זאגט
ח אונט שבועות זאגט מן יוצרות וויא אין פולין: דען פירלטן טאג אין
ר זעלביג טאג הייסט פסח שני וויא עס אין דער תורה שטיט.
אונט מן זאגט מגלת רות . אך זינגט מן אקדמות אונ׳ קיין יליב
שבועות איז אונזר אסרי חג. פון ר״ח סיון מן ביז דרייזהן טאג אין סיון
ין אין דער גמרא וויל כל ישראל זיינן איין רויך גגגין קען ירושלם לו חג
ת ניט אלי קענין מקריב זיין לו חג השבועות דא האבין זיא נאך לייט
בנות מקריב לו זיין . דרום זאגין מיר זיבן טאג נאך שבועות קיין
תשעה באב גיט כל הקהל אלי טאג נאך מיט טאג אין שולן אונ׳ טוכין
רדן. דער חזן הייבט אן איכה ישבה בדד. נאך דער איין איכה זאגט
. אונ׳ נאך דער קינה זאגט מן דיא קינה זכור אשר עשה לנו בפנים.
דער נאך זינגט מן איין קלאג ניגון אויך דען מזמור על נהרות בבל שם
או משה בלירית גאר אויז. דען אנדרן טאג הייבט מן אן איכה יעיב.
אונט אך דיא קינה נאך זכור אשר עשה לנו בפנים . אונט דיא
ויא דען ערשטן טאג. ווען מן אויז האט דיא פיר איכה אונ׳ קינות דא
ן שטיט כייארט דיא פרייא טעג דיא לווישן שבעה עשר בתמוז אונט
שעה באב זעלבן זאגט מן ניט. אן תשעה באב איז דער מנהג וויא
אש השנה זאגט מן דיא יוצרות חיא אין חוצה לארץ. סליחות הייבט מן
אן אויך

זאגט מן דיא שליר
תשובה איז דא זא
ערשטי טאג אונ׳
אונזר אסרי חג .
הייבט דער חזן ה
אונט אזא . איך
האט מיר אחי כה
פרק ומאיר נשחט
גלייך דרייא מאל
ערשטן טאג פסח
חוצה לארץ מן זא
נעבן איין גנדר אוי
ספר תורות אויז
אין דער אנדר ס
ערשטי ספר תורה
דער ערשטי ספר
דער ערשטי טאג
אונט שיר השירים
טאג פסח אז אונ
פסח אונט דעם ד
המועד לייכט מן
גלייך וויא אין חוצה
דא איז ענקר אחרו
וויא אובן שטיט דא
אין דער ספירה די
ווען עס איין זוא גי
גיזילט אין שולן דא
דאז קהל אלהים יח
חדש אייר זאגט מן
שבועות איז גאר אי
פתגם אך קיין טר
זאגין מיר קיין תחי
השבועות אונט זיא
גיהט זיבן טאג נאך
תחינה. פון שבעה
דיא שיך אויז אונ׳ זע
ער דיא ערשטה קי
אונט דער נאך דיא
ישבנו . אונ׳ דער
אונט דיא קינה נאך
אנדר ציון . אונ׳
הייבט מן ווידר פון
תשעה באב זיינן דע
אין חוצה לארץ. פון